

**ORTAOKUL 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SOSYAL BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARININ
ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Erzurum Örneği)**

ELİF MERAL

**Yüksek Lisans Tezi
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. İbrahim Fevzi Şahin
2013
(Her Hakkı Saklıdır)**

TC
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL
BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARININ ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(ERZURUM ÖRNEĞİ)

(Investigation of Secondary School Seventh Grade Students' Attitudes towards the
Course Social Sciences in terms of Various Variables (Sample for The Erzurum))

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif MERAL

Danışman Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN

**ERZURUM
HAZİRAN, 2013**

KABUL VE ONAY

Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN danışmanlığında Elif MERAL tarafından hazırlanan “ Ortaokul Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi ” başlıklı çalışma 12/07/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mete ALIM

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. / ..
23 -07- 2013

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ortaokul Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin 3. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

23 / 07 / 2007

 (İmza)

Ad Soyad: Elif MEBAL

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAOKUL YEDİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (ERZURUM ÖRNEĞİ)

Elif MERAL

2013, 95 sayfa

Araştırma, ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Erzurum ili merkez ilçelerinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemine ise seçkisiz olmayan amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak belirlenen ortaokullarda öğrenim gören 869 7. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demir ve Akengin (2010) tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 16 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız gruplar için uygulanan ‘t testi’ ile anne-baba öğrenim durumu, anne-baba mesleği, kardeş sayısı, ailenin aylık geliri değişkenlerine göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı ise tek yönlü ‘varyans’ (Anova) kullanılarak analiz edilmiştir.

Sonuç olarak anne-babanın mesleği, ailenin aylık geliri ve kardeş sayısı değişkenlerine göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, öğrenci, tutum

ABSTRACT

MASTER THESIS

INVESTIGATION OF SECONDARY SCHOOL SEVENTH GRADE STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS THE COURSE SOCIAL SCIENCES IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES (SAMPLE FOR THE ERZURUM)

Elif MERAL

2013, 95 pages

The study was carried out to determine secondary school seventh grade students' attitudes towards the course social sciences.

In the study, descriptive scanning model, one of the quantitative research methods, was used. The scope of the study consisted of seventh grade students in the secondary schools in the central counties of the province of Erzurum in 2012-2013 schooling year. The sample consisted of 869 seventh grade students in the secondary schools established by using criterion sampling, one of the sampling methods for purpose, which is not random. The study used attitude scale for the course social sciences as data collecting tool, which was developed by Demir and Akengin (2010). The data obtained was analysed using SPSS 16 program. In the analyses of the data, whether the attitudes of the students towards the course social sciences according to the variable, gender, showed any difference was established using "t test", which is applied to independent groups. In addition, whether the attitudes of students towards the course social sciences showed any difference according to the variables including literacy of the parents, profession of the parents, the number of siblings and monthly income of the parents was established using one way variance analysis (Anova).

At the end of the study, any meaningful difference was not established in the attitudes of students towards the course social sciences according to the variables including the profession of the parents, monthly income of the family and the number of siblings.

Key words: Social Sciences, Student, Attitude

ÖNSÖZ

Öğrencilerin istedik davranışları kazanabilmeleri onların öğrenmeye hazır olmalarıyla yakından ilgilidir. Öğrenmeye hazır olma ise öğrencinin bilgisi, yetenekleri, ilgileri, alışkanlıkları, tutumları, değerleri vs. ile ilgilidir. Bu unsurları dikkate almayan bir öğretim durumunda geçerli öğrenme yaşantılarının oluşması beklenemez. Sosyal Bilgiler dersinde de öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde olması ders başarılarını artırabilen bir etken olabilir. Bu nedenle öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarının bilinmesi önemlidir. Bununla birlikte öğrencilerin tutum düzeylerinin bilinmesi öğretmenlere bu dersin öğretimi sürecinin etkililiğini artırmada katkıda bulunabilir. Araştırmanın ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlerle olan ilişkisini ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır. Araştırmanın ikinci bölümünde konu ile ilgili kuramsal bilgiler ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama aracı, verilerin analizi ve yorumlanması; dördüncü bölümde bulgular ve yorumlar, beşinci bölümde ise sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

Tanıştığım ilk günden beri her türlü desteğini benden esirgemeyen, tecrübeleriyle bana yol gösteren çok değerli hocam ve tez danışmanın Sayın Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN'e, çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen, önerileriyle bana yol gösteren kıymetli insan Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI'ya, bu süreçte desteklerinden dolayı Sayın Doç. Dr. Mete ALIM'a, Yrd. Doç. Dr. Ufuk ŞİMŞEK'e, varlığını her zaman yanımda hissettiğim değerli arkadaşım Meryem BOZTAŞ'a, yardımlarından dolayı arkadaşlarım Zeynep TAŞYÜREK'e, Serap KAYSERİLİ'ye, Esin ALTUN'a ve beni hayatım boyunca yaptığım her şey de destekleyen aileme sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Erzurum- 2013

Elif MERAL

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Eğitim	7
2.1.2. Türk Milli Eğitimin Amaçları.....	8
2.1.3.1. Sosyal Bilimler	8
2.1.3.2. Sosyal Bilgiler	9
2.1.4. Sosyal Bilgilerin Önemi	13
2.1.5. Sosyal Bilgilerin Tarihi Gelişimi.....	16
2.1.5.1. Dünyada Sosyal Bilgiler	16
2.1.5.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler.....	18
2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Farklı Yaklaşımlar	21

2.1.6.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	21
2.1.6.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	22
2.1.6.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	23
2.1.7. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	25
2.1.7.1. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	25
2.1.7.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını Temel Yaklaşımı.....	27
2.1.7.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Vizyonu.....	28
2.1.7.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapısı	29
2.1.7.4.1. Beceriler.....	29
2.1.7.4.2. Kavramlar	30
2.1.7.4.3. Değerler	30
2.1.7.4.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Genel Amaçları	31
2.1.8. Duyuşsal Alan.....	33
2.1.8.1. Tutum.....	35
2.1.8.2. Tutumun öğeleri.....	36
2.1.8.2.1. Bilişsel öğe	37
2.1.8.2.2. Duyuşsal öğe.....	38
2.1.8.2.3. Davranışsal öğe.....	38
2.1.8.3. Tutumun özellikleri	39
2.2. Araştırma Konusu İle İlgili Yapılan Araştırmalar	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	47
3.1. Araştırmanın Modeli	47
3.2. Evren ve Örneklem	47
3.3. Verilerin Toplanması	48
3.4. Veri Toplama Araçları	49
3.4.1. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği	49
3.4.2. Kişisel Bilgi Formu	50
3.5. Verilerin Analizi.....	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR	51
4.1. Öğrencilerin Kişisel Bilgileri	51
4.2. Ortaokul Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	55
4.2.1. Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular	55
4.2.2. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular	56
4.2.3. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular	58
4.2.4. Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular	59
4.2.5. Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular	60
4.2.6. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular	61
4.2.7. Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular	62

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	64
5.1. Sonuçlar	64
5.1.1. Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar	64
5.1.2. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar	65

5.1.3. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar	65
5.1.4. Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar	65
5.1.5. Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar	66
5.1.6. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar	66
5.2. Öneriler	66
EKLER.....	76
EK 1. Kişisel Bilgi Formu	76
EK 2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği	77
EK 3. İzin Dilekçesi.....	78
EK 4. Anket İzin Dilekçesi.....	79
EK 5. Anket İzin Dilekçesi.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	81

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Farklı Üç Yaklaşım.....	24
Tablo 2.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Değerler	30
Tablo 2.3. Tutumun Öğeleri.....	37
Tablo 3.1. Araştırmanın Örnekleminde Yer Alan Okulların Dağılımı	48
Tablo 3.2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin Güvenirlilik Katsayıları, Ortalamaları Ve Standart Sapmaları	50
Tablo 4.1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	51
Tablo 4.2. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı	52
Tablo 4.3. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı.....	52
Tablo 4.4. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı	53
Tablo 4.5. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımı	53
Tablo 4.6. Öğrencilerin Babalarının Meslek Durumuna Göre Dağılımı	54
Tablo 4.7. Öğrencilerin Annelerinin Meslek Durumuna Göre Dağılımı	54
Tablo 4.8. Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması	55
Tablo 4.9. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması	56
Tablo 4.10. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması	58
Tablo 4.11. Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması	59
Tablo 4.12. Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması	60
Tablo 4.13. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması	61
Tablo 4.14. Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Sosyal Bilgilerin Kapsamı	12
Şekil 2.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Beceriler	29
Şekil 2.3. Tutum-Davranış İlişkisi	36

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt : Aktaran

Çev : Çeviren

Ed : Editör

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bireylerin değişen yaşam koşullarına ayak uydurabilmeleri ve toplumun üretken bir üyesi olabilmeleri kimi bilgi ve becerilerle donanık olmalarını gerektirmektedir. İlköğretimde bireylere bu bilgi ve becerileri kazandıran derslerden biri de “Sosyal Bilgilerdir.” Sosyal Bilgiler, bireylerin içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı anlamlandırmalarına olanak sağlayarak kişisel ve sosyal anlamda hak ve sorumluluklarına ilişkin gerekli bilgi ve becerilere sahip vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Yaşar ve Ünlüer, 2011).

Düşünen, düşüncelerini en uygun biçimde yaşama geçiren ve hem bireysel hem de toplumsal gelişim gösteren etkili bireylerin yetiştirilmesi, bireyleri yaşama hazırlama görevini üstlenen Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla gerçekleşmektedir. Sosyal Bilgiler dersi, çocuğın toplumsal kişiliğinin oluşturulması ve geliştirilmesinde önemli bir işlevi yerine getiren ve çocuğa çeşitli yaşantılar kazandıran bir derstir (Sözer, 1998).

“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olması amacıyla Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi Sosyal Bilimler ile Vatandaşlık Bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]), 2005).” Doğanay (2005), Sosyal Bilgileri, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerikli demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı şeklinde tanımlamıştır.

Sosyal Bilgiler dersinde, çocuk içinde yaşadığı yakın ve uzak toplumsal çevresini, geçmişini, bugünü ve yarını ile tanıma imkânı bulur (Sözer, 1998). Bunun yanında Sosyal Bilgiler, çocuğa yaşam boyu ihtiyaç duyacağı bilgi, tutum, değer ve becerileri kazandırarak eğitimin misyonunu gerçekleştirmesinde en önemli rollerden birini oynar. Bu önemli rolü dolayısıyladır ki Sosyal Bilgiler dersi Türkiye’de Cumhuriyet’in ilk yıllarından beri yayınlanan tüm ilköğretim programlarında mihver derslerden biri olarak kabul edilmiştir (Öztürk ve Keskin, Keskin, 2004). Şüphesiz bu derece öneme sahip bir derse karşı öğrencilerin, olumlu bir tutum kazanmaları gerekmektedir. Çünkü öğrencilerin bir derse yönelik olumlu tutuma sahip olmaları, öğrencinin dersi severek dersi etkili bir şekilde öğrenmesine yardımcı olmaktadır (Kan, 2006).

Bir dersteki öğrenci başarısını belirleyen ana faktörlerden biri duyuşsal giriş davranışlarıdır. Bunlar arasında, öğrencinin derse karşı tutumu ayrı bir öneme sahiptir (Kayalı, 2003). Tutumların olumsuz olması öğrenme ortamını olumsuz etkilemekte ve öğrenci başarısını düşürmektedir (Ergin, 2006). Öğrencinin merkeze alındığı ve aktif katılımın sağlandığı, bilginin yaşamla bütünleştirilerek anlamlı hale getirildiği bir öğrenme ve öğretme sürecinin varlığı, öğrencilerin derslere karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlamaktadır (Kan, 2006).

Öğrencilere vermemiz gereken çağdaş değerler ile öğrencilerden uzak tutmamız gereken ortamlar, genelde eğitim özelde de Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla verileceğinden öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olumlu tutumlar geliştirmiş olması çok önemlidir. Sosyal Bilgiler dersi; üretken, demokratik ve etkili vatandaş yetiştirme gibi önemli görevlere sahip bir derstir. Böylesi bir dersin öğrenciler tarafından sevilmemesi, öğrenciler tarafından ikinci plana atılması ve öğrencilerin ilgisinden uzak olması, ülkesi ve milleti için her türlü fedakârlığı yapabilen bireylerin yetiştirilememesi anlamına geleceğinden, Sosyal Bilgiler dersine ilişkin öğrenci tutumlarının öğrenilmesi ve bunların olumluya doğru geliştirilmesi çok önemlidir. Hiç kuşkusuz Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olumlu tutumlara sahip bireyler hem kendilerine, hem de ülkelerine ve insanlığa daha faydalı olacaklardır. İyi bir vatandaş olma, geçmişe bakıp geleceğe emin adımlarla ilerleme aracı olan Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlar istenen düzeyde olmalıdır (Oğur, 2009).

1.1. Problem

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları çeşitli değişkenlere göre ne durumdadır?

Bu problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

- Cinsiyete göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Anne ve babanın öğrenim durumuna göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Anne ve babanın mesleğine göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ailedeki kardeş sayısına göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında anlamlı farklılık var mıdır?
- Ailenin aylık gelirin e göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğrenmeyi etkileyen içsel ve dışsal pek çok faktör veya değişken vardır. Fiziksel şartlar gibi dışsal faktörler yanında ilgi, tutum ve algı gibi içsel faktörler öğrenmenin niteliğini belirleyen değişkenler arasındadır. İçsel ve psikolojik değişkenler öğrenme atmosferini oluşturan en önemli öğelerden biri olarak kabul edilmektedir. Öğrenci “affektî” olarak da adlandırılan duygular, tutumlar, ilgiler ve değerler öğrencilerin okuldaki davranışlarını ve başarılarını etkilemede önemli role sahiptir (George, 2006; Popham, 2005; Reid, 2006’dan Akt: Yılmaz, Şeker, 2009). Etkili ve kalıcı bir öğrenmenin olmazsa olmaz şartlarından birisi derse karşı olumlu bir tutumun geliştirilmesidir. Çünkü öğrencilerin yeni karşılaştıkları bilgileri anlamlı bir şekilde

öğrenmelerinin ön koşulu derse karşı tutumlarının olumlu yönde olmasıdır. Bu nedenle de etkili bir öğretim ve öğrenim için öğrencilerin derse karşı tutumlarının bilinmesi gerekmektedir (Yılmaz ve Şeker, 2009).

Tutumlar bir değer ve inanç sistemine bağlı olarak oluşmaktadır. Bu nedenle bireyin tutumlarının olumlu ya da olumsuz olması oldukça önemlidir. Çünkü özellikle olumsuz tutumlar bireyin sonraki dönemlerindeki yaşamını da olumsuz etkilemektedir. İnsanların inanç ve tutumları önceden bilinirse davranışları önceden kestirilebilir ve düzeltilebilir (Buluç, 2002). Bu açıdan, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olan tutumlarının önceden belirlenmesi ve öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemeler yapılması, tutumlarını olumlu yönde etkileyecek değişik stratejiler kullanma açısından önemlidir (Sidekli, 2010).

Wang, Heartel ve Wolbeng (1994), öğrencilerin öğrenmesini en önemli etmenin, öğrencilerin tutumları ve tutumların içinde bulunduğu bilişsel farkındalık becerilerinin olduğunu belirtmektedirler. Öğrenmenin ilkelerinden olan motivasyon, dikkat ve tutum bilişsel farkındalığın kişinin kendini kontrol etmesi ile ilgili boyutlarıdır. Yani öğrencilerin başarılarının artırılması tek başına yeterli değildir, öğrencilerin tutumlarının da olumlu yönde gelişmesi beklenmektedir. Bu başarı ve kalıcılığı artırıcı bir etmendir. Nitekim yapılan araştırmalarda bilişsel farkındalık becerilerine sahip olmanın öğrenci motivasyonunu artırdığını, derse karşı tutumları olumlu yönde geliştirdiği, derse ilgi ve kendine güveni artırdığı ve akademik benliği geliştirdiği ifade edilmiştir (Akt: Sidekli, 2010).

Çocukların sosyal becerilerinin gelişmesini amaçlayan Sosyal Bilgiler dersinde çocuğun derse gözlenebilir biçimde etkin katılımının sağlanması, öğretmenin öğrencilerin davranışlarını değerlendirmesini ve onların tutumlarındaki değişikliklerin gözlenmesini de kolaylaştırır (Oral, 2000).

Öğrencilerin bir derse karşı tutumlarının oluşmasında ve şekillenmesinde çeşitli değişkenler etkili olmaktadır. Bu açıdan araştırmanın ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlerle olan ilişkisini ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırma aşağıdaki varsayımlara dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

1. Araştırmaya katılan öğrenciler kişisel bilgi formunu ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğini içtenlikle ve tarafsız bir şekilde cevaplamışlardır.
2. Ölçek soruları hedeflenen davranışları ölçebilecek yeterliliktedir.
3. Araştırmanın örneklemini evreni yansıtmaktadır.
4. İlgili literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler yeterlidir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2012-2013 eğitim- öğretim yılı ile,
2. Erzurum ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokulda okuyan 7. sınıf öğrencileri ile,
3. Araştırma, kişisel bilgi formu ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği ile toplanan verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Eğitim: Çağdaş bilimsel anlayışa göre eğitim; bireyin bedensel, duygusal, düşsel ve sosyal yeteneklerinin kendisi ve toplumu için en uygun şekilde geliştirilmesidir (Yeşilyaprak, 2003).

İlköğretim: İlköğretim kadın, erkek bütün insanların milli gayelerine uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir (Taşdemir, Baloğlu ve Topcan, 1997).

Sosyal Bilimler: Sosyal bilimler, genel olarak insanların, diğer insanlarla ve toplumla olan ilişkilerini inceleyen bir disiplinler topluluğudur (Sözer, 1998).

Sosyal Bilgiler: Öğrencileri toplumsal yönden eğitmek, onlara içinde yaşadıkları toplumun yönetim düzeni, ekonomik özellikleri, geçmişi üzerinde gerekli bilgi ve anlayışı kazandırmak, yurttaşlığın hak ve görevlerini kavratmak amacıyla ilköğretimde

okutulan konuları genellikle tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi bilim dallarından faydalanılarak seçilen bir derstir (Oğuzkan, 1993).

Duyuşsal Alan: Duyuşsal alan, genellikle öğrencide duyguların, tutumların ve inançların gelişimiyle ilgilidir. Bu alan duygulara dayalı davranışları, yani ilgi alanları, tavırlar, duygular ve değerleri içine alan bir alandır (Sönmez, 1998).

Tutum: Bireyin çevresindeki herhangi bir konuya karşı sahip olduğu bir tepki, ön eğilimdir (Barlı, 2007).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde eğitim, Sosyal Bilimler, Sosyal Bilgiler ve tutum kavramı açıklanarak bu kavramlarla bağlantılı olan konular üzerinde durulmuştur.

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Eğitim

Eğitim belli amaçlara göre insanların davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesinin yasa ve ilkelerini bulmaya ve bu amaçla teknikler geliştirmeye çalışan bir bilim dalıdır. Eğitim bilimi kişilerin davranışlarının değiştirilmesinde öğrenmeye etki eden bütün etmenlerin ve bu etmenler arası ilişkilerin sistemleştirilmesi ve davranış değiştirmenin en verimli ve etkili bir şekilde yapılması için araştırma ve geliştirme çalışmalarına ağırlık verir (Erden, 2008).

“Eğitim yaygın bir biçimde insanın kişiliğini besleme süreci ve insan sermayesine yapılan yatırım olarak kabul edilmektedir. En genel anlamda istendik davranış oluşturma ya da istendik davranış değiştirme süreci olarak tanımlanan eğitim, toplumun süzgeçten geçirilmiş değerlerinin ahlak standartlarının bilgi beceri birikimlerinin yeni nesillere aktarılması ile ilgilidir (Senemoğlu, 2009,s. 2).”

“Eğitim, kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmesinin sağlanması için seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreçtir (Çelikkaya, 1999, s. 24).”

“Eğitim, bireyin kendi yaşantıları yoluyla davranış değişikliği süreci olarak tanımlanabilir (Güven, 2007, s.2). Eğitim bir süreçtir. Süreç bir oluşumu gerçekleştirmek için birbirini izleyen ve birbiri üzerine biriken olayların durumların akışıdır. Eğitim süreci de birbirini izleyen birbiri üzerine biriken öğretme – öğrenme olaylarından oluşmaktadır (Fidan, 1986, s. 10).”

2.1.2. Türk Milli Eğitimin Amaçları

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları;

I. Genel Amaçlar

Madde 2.

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları, Türk milletinin bütün fertlerinin;

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek.

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcısı, yaratıcısı, seçkin bir ortağı yapmaktır (www.meb.gov.tr).2.1.3. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

2.1.3.1. Sosyal Bilimler

Sosyal Bilimler ifadesi on dokuzuncu yüzyılda kullanılmaya başlamış ve bu yüzyılda Sosyal Bilimler önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Sosyal Bilimlerin alt

disiplinlere ayrılması da yine on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına tekabül eder (Gülbenkyan Komisyonu, 2005).

Sosyal Bilimler, insan davranışlarının önemli boyutlarını inceleyen ve analiz eden disiplinlerin oluşturduğu bir yapıdır. Bir çalışma alanının bir disiplin alanı olabilmesi için kendi bilgisini üretmesi gerekir. Sosyal Bilimler alanında Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Psikoloji, Antropoloji gibi disiplinler kendi bilgisini üreten bilim dallarıdır. Oysa Sosyal Bilgiler sosyal davranışı incelemenin önemli olduğunu vurgulayan ve temel eğitim kurumlarında öğretilen bir müfredat çalışma alanıdır. Sosyal Bilgiler kendi bilgisini üretmez; etkili vatandaş yetiştirme amacıyla kullanacağı bilgileri Sosyal Bilimlerden alır (Safran, 2009).

“Sosyal Bilimler” ve “Sosyal Bilgiler” kavramlarının çoğu kez eş anlamı olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak eğitim öğretim süreci içinde bu iki kavramın farklı olarak ele alındığı görülür. Sosyal Bilgiler öğretiminde içerik, genellikle Sosyal Bilimlerle ilgili olan disiplinlerden seçilmektedir. Bu yönüyle Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler birer kavram olarak eş anlamlı olmasalar bile aralarında yakın bir ilişki olduğu söylenebilir (Sözer, 1998). Literatürde genel anlamda Sosyal Bilimlerle ilgili olarak yapılan tanımlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyal Bilimler, insan tarafından meydana getirilen gerçekte kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirlik bilgiler olarak tanımlanır (Sönmez, 1998, s. 2).”

“Kısakürek’e göre Sosyal Bilimler insanın insanla ve insanın çevreyle olan ilişkilerini inceleyen bir disiplinler topluluğudur (Kısakürek, 1999, s. 5).”

“Sosyal Bilimler toplumla ilgili disiplinlerin belirli kurallarla bilimsel bir çerçevede incelenmesidir (Safran, 2009, s. 2).”

2.1.3.2. Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler teriminin kısa ve herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Bunun en önemli nedeni, Sosyal Bilgilerin Sosyal Bilimlerin içinde yer alan farklı tanımlara sahip birçok disiplinden oluşmasıdır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005). Sosyal Bilgiler ile ilgili diğer önemli bir husus ise Sosyal Bilgiler

programının içeriğinin ülke ve toplumlara göre farklılık göstermesidir. Çünkü her toplumun ve milletin hedef ve ihtiyaçları farklı olabilir. Bununla birlikte aynı ülke içinde yaşayan insanların ihtiyaçları iklim ve yerel özelliklere bağlı olarak farklılıklar gösterebilir. Bu sebeple her toplum Sosyal Bilgiler programını kendi eğitim felsefesine ve ihtiyaçlarına göre şekillendirmektedir (Yılmaz, 2002). Sosyal Bilgilerin çeşitli kişilerce ve çeşitli zamanlarda yapılmış pek çok tanımı vardır. Sosyal Bilgilerle ilgili yapılan tanımlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, tarihsiz, s. 8).”

“Sosyal Bilgiler, kritik sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin uygulanması amacıyla sosyal ve beşeri bilimler kavramlarının disiplinlerarası bir yaklaşımla kaynaştırılmasıdır (Öztürk, 2009, s. 3). Sosyal Bilgiler geçmişte ve günümüzde, çocuğun en yakın çevresinden başlayarak zamanla evrene kadar yayılan ilişkileri anlamasına yardım eden ve bireyin içinde bulunduğu çevrenin sosyal gelişimi üzerinde duran bir konu alanıdır (Meydan, 2001, s. 12).”

“Sosyal Bilgiler bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi Sosyal Bilimleri ve Vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005, s. 51).”

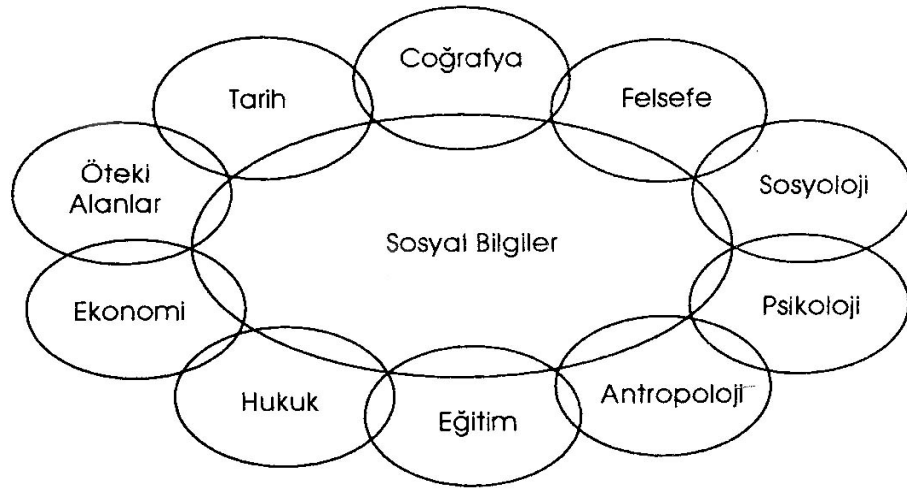
“Sosyal Bilgiler eğitim alanının ortaya çıkardığı bir kavramdır. Bu disiplinler arası alan, Sosyal Bilgiler alanındaki kurumsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içerisinde ele alınarak bireyin toplum içinde geliştirilmesini ve yetiştirilmesini amaçlamaktadır (Paykoç, 1991, s. 2).” Bununla birlikte Sosyal Bilgileri işlevsel açıdan ele alan başka bir tanım ise şudur;

“Sosyal Bilgiler, bütün çeşitlikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kısacası insan ve onun sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve yakın gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir (Özdemir,2005, s.2).”

Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi programı, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevine uygun amaçlar üreten, içeriğini Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planıdır (Safran, 2009).

Sosyal Bilgiler program anlayışının anavatanı olan ABD’de yukarıda yapılan tanımlara benzer birçok tanım yapılmıştır. Ancak Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS], 1992 yılında Sosyal Bilgilerin tanımıyla ilgili tartışmalara bir son vermek amacıyla alana kapsamlı bir tanım getirmiştir. Bu tarihten itibaren Sosyal Bilgiler uzmanlarının uzlaştığı ve temel referans olarak kabul edilen tanımı;

“Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler; Antropoloji, Arkeoloji, Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Hukuk, Felsefe, Siyaset Bilimi, Psikoloji, Din ve Sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Savage ve Amstrong,1996’dan, Akt: Öztürk, 2009, s. 4).”

Şekil 2.1. Sosyal Bilgilerin Kapsamı (Sözer, 1998, s. 7)

Gerek Türkiye’de gerek dünyanın çeşitli yerlerinde bu alanda çalışmalar yapan bilim adamlarının Sosyal Bilgiler dersine yönelik tanımlarının ortak noktaları şöyle ifade edilebilir;

- Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim programlarında yer alan temel bir derstir.
- Sosyal Bilgiler dersinin en genel amacı etkili ve demokratik vatandaş yetiştirmektir.
- Sosyal Bilgiler dersinin içeriği, çocuklarının gelişim özelliklerine, küresel algılamalarına göre genel olarak Sosyal Bilimlerden bazen de insan bilimleri, sanat ve edebiyat konularının disiplinler arası bir yaklaşımla bütünleştirilmesi ile oluşturulur.
- Sosyal Bilgiler dersi bireylere sadece bilgi kazandırmaya değil; bilginin yanı sıra Sosyal Bilimlere ilişkin çeşitli beceri, tutum, değer ve davranışlarının kazandırılmasına yöneliktir. Buradan yola çıkarak Sosyal Bilgilerin, yetişmekte olan bireylerin toplumsallaşması için gerekli vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmaya yönelik bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışların öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun bir biçimde ve Sosyal Bilimlerin farklı disiplinlerinden seçilerek kazandırıldığı bir alan olduğu söylenebilir (Özeren, 2011).

2.1.4. Sosyal Bilgilerin Önemi

Toplumsal yaşama uyum sağlamak, toplumsal yapı içindeki kişi, grup ve kurumlarla birlikte uyumlu bir biçimde yaşamak zor bir iştir. Toplumsal kurumların ve ilişkilerin basit olduğu toplumlarda birey toplumsal davranışları yaşayarak, ailesinden ve içinde bulunduğu çevreden öğrenebilir. Ancak toplumsal kurum ve ilişkilerin geliştiği ve karmaşık bir hal aldığı günümüz toplumlarında bireyin insan ilişkilerini, insanların birbirinden farklı özelliklere sahip olduğunu, toplumdaki gruplar ve işlevlerini, aile ile başlayan hükümet ve devlet gibi geniş örgütlere kadar uzanan toplumsal kurumları öğrenmesi gerekir (Erden, tarihsiz). Bireyin bu davranışların tümünü ailesinden öğrenmesi mümkün değildir. Bundan dolayı bireyin toplumsallaşması işlevini günümüzde eğitim kurumları üstlenmiştir. Eğitim kurumlarının temel işlevi 21. yüzyıl dünyasında etkili ve etkin vatandaş olabilmek için gerekli olan bilgi, beceri ve değerleri bireye kazandırmaktır. Bunların önemli bölümü ilköğretim kurumlarında özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde kazandırılır (Turgut, 2011).

Sosyal Bilgiler dersinin okutulduğu ilköğretimin genel amacı, öğrencileri millet bilinci içerisinde iyi birer vatandaş olarak yetiştirmektir. Sosyalleşen ve topluma ayak uydurmayı bilen bir öğrenci yetiştirmek ülkemizde Sosyal Bilgiler programının temel amacıdır.

“Türkiye’de 12 Eylül 1997 tarihinde yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde belirtildiği şekliyle; ilköğretim okulunun amaçlarından biri de öğrenciyi toplum içindeki rollerini yapan başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen çevresine uyum sağlayabilen iyi ve mutlu birer vatandaş olarak yetiştirmek olarak tanımlanmaktadır. Bu amaç içerisindeki ifadelerle bakıldığında öğrencinin sosyalleşmesi açısından örnek bir birey olarak yetişmesinin yanında beceri ve değer açısından da aldığı eğitimi davranış olarak sergilemesi hedeflenmiştir. İlköğretim çağındaki bir öğrencinin bu tür davranışlar sergilemesi ve bunları alışkanlık haline getirmesini sağlayacak ilköğretimdeki ders şüphesiz Sosyal Bilgiler dersidir.

Kısacası bu hüküm doğrudan Sosyal Bilgiler dersiyle ilgilidir (Kaya, 2011, s.33).”

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin ilköğretim birinci kademedan itibaren hayat hakkındaki görüşlerini şekillendirmeleri ve onların doğaya ve insana karşı yapıcı davranışlar sergilemeleri yönünden önemlidir (Özeren, 2011).

Sosyal Bilgiler her şeyden önce insanın özellikle toplumsal yaşama etkili bir biçimde uyumunu sağlayan bir derstir. Bu açıdan bu ders, çocuğa verilen eğitim kavramının içinde adeta özniteliğinde önemli bir yer tutar. Çocuğun çevresindeki doğayı, insanları, kuruluşları bilinçli olarak tanınması, bunların birbiri ile olan ilişkilerine dikkat etmesi ve kendi davranışlarını da bunları dikkate alarak düzenlemesi, Sosyal Bilgiler dersinin gereği gibi öğretilmesi ile gerçekleşebilir (Urçar, 2001).

Sosyal Bilgiler derslerinin içerik olarak bireylerin sosyal ve kültürel yaşantılar edinmeleri ve bu konuda birikim ve deneyim sahibi olmaları açısından da önemli olduğu söylenebilir. Çünkü bu derslerde öğrenciler, bir yandan içinde yaşadıkları toplumun geçmişini ve bugününü öğrenirken diğeryandan da diğertoplumlar ile ilgili bilgi edinirler. Böylesine kapsamlı bir içerik onlara insanlığın yüzyıllardan beri oluşturduğu zengin ve kültürel deneyimi tanıma fırsatı verir (Öztürk ve Otluoğlu 2005).

Sosyal Bilgiler dersi, çocuklara iyi bir insan, iyi bir vatandaş olmaları, çevresine etkin ve olumlu bir biçimde uyum sağlamaları için gerekli olan temel davranışları kazandırır. Bu ders, çocukların çevresindeki doğal ve sosyal hayatı tanımlarını, bu hayat içindeki canlı ve cansız varlıkları incelemelerini ve bunlara karşı olan meraklarını gidermelerine olanak sağlar (Ergin, 2006).

Sosyal Bilgiler, her bireyin kendisini en iyi biçimde geliştirecek yaşantılara imkân vererek kendini keşfetmesine katkıda bulunur. Bağımsızlık, işbirliği ve kültürün düşünme, inanç ve davranma üzerindeki etkileri gibi insan ilişkilerini kavramak için gerekli olan kavram ve genellemelerin oluşturulup geliştirilmesi Sosyal Bilgilerle sağlanabilir. Sosyal Bilgiler insanın sınırsız isteklerini karşılamak için sınırlı kaynakları kullanmasına ilişkin kavram, beceri ve tutumları geliştirecek türde yaşantılar sunarak bireyin ekonomik yeterlilik kazanmasına yardım eder (Özmen, 2011).

Bireyin kimlik arayışında da önemli bir yeri olan Sosyal Bilgiler insanı konu edinen bilimlerin çoğunu kapsamı itibarıyla muazzam bilgi çevresini temsil eden bir eklektik alandır. Bu disiplinlerin koordinasyonunun bir yansıması olan Sosyal Bilgileri dinamik bir yapıya sahip olmak zorunda bırakan disiplinler Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Antropoloji, Psikoloji, Sosyoloji, Siyaset Bilimi olarak ifade edilebilir. İlköğretim çağında okutulan Sosyal Bilgiler dersinde gelişim özellikleri de göz önüne alındığında çocukların bu disiplinlere ait dersleri ayrı ayrı alması oldukça güçtür. Bu gelişim döneminde edinilen bilgi, beceri ve değerlerin ileriki yaşam süreçlerinde de etkili olması Sosyal Bilgileri yaşamsal açıdan stratejik bir konuma oturtmaktadır (Koluman, 2011).

İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersi, öğrenciyi toplumsal hayata hazırlamayı amaçlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarından biri öğrenciye toplumsal kişilik kazandırmaktır (Yılmaz, 2011). Bu derste çocuk toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirilmekte ve çocuğun toplumsal yaşamla kaynaşması sağlanmaktadır. Böylece Sosyal Bilgiler dersi, çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşmasında önemli bir işlevi yerine getirmiş olmaktadır (Hızarcı, 2009). Toplumsal kişiliğin en önemli özelliği iyi bir yurttaş olmaktır. Burada iyi bir yurttaş olmaktan amaç kişinin ödev ve sorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı duyarlı olmasıdır. Sosyal Bilgiler dersi çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yaşamla yakından ilgilidir. Bu bağlamda çocuk içinde bulunduğu toplumsal hayatı özellikle bu derste yakından tanımaktadır. Sosyal Bilgiler dersi ayrıca demokrasi ya da Cumhuriyet ilkelerini benimsettiği toplumsal yaşamın dün, bugün ve yarın arasındaki ilişkiyi gösterdiği oranda amacına ulaşmış olur (Yılmaz, 2011). Sözer (1998), Sosyal Bilgiler dersinin gerekliliği üzerinde dururken iyi yurttaş olma konusunda eğitimin öneminden söz etmekte ve bu konuda gerekli yeterlilikleri kazandırmada okulun oynadığı rolü yadsınamak gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre okulun en önemli görevlerinden biri Sosyal Bilgiler eğitimi yoluyla çocuğun vatandaşlık eğitimi tam olarak gerçekleştirmektir. İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersinin verilmesi öğrencinin her şeyden önce sosyalleşmesini, demokratik yaşamın ilkelerini, iyi yurttaş olmanın gereklerini öğrenmesini sağlar. Bundan dolayı Sosyal Bilgiler ilköğretimde ayrı bir öneme sahiptir.

Birey toplum içinde gelişir ve değerlendirilir. Yaşadığı yeri, geçmişini bugünü ile tanınması, toplumun kültür, gelenek ve göreneklerini benimsemiş olması, bunlara bağlı olarak kıyaslama, tahmin, kıvanç duyma ve yorumlama gibi yetenekleri kazanmış olması, bireyin yurdunu ve çevresini tanınması ve incelemesi ile mümkündür. İşte bundan dolayı sosyal bir varlık olan çocuklarımızın iyi bir yurttaş olarak yetiştirilmesinde ve toplumsal hayata hazırlanmasında Sosyal Bilgilerin büyük öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal Bilgiler dersinin, öğrencilere ileri yaşlarda toplum hayatına etkin bir vatandaş olarak girebilmeleri ve hayata hazırlanabilmeleri için rehberlik ettiği söylenebilir (Ergin, 2006).

2.1.5. Sosyal Bilgilerin Tarihi Gelişimi

2.1.5.1. Dünyada Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmiyor. Fakat “ insanoğlu var olduğu andan itibaren hem fen hem de Sosyal Bilimler eğitiminin başladığı söylenebilir.” Doğumundan ölümüne kadar toplumsal bir ortamda bulunan insanoğlu yaşamını sürdürebilmek için sosyal ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılama aşamasında bilgi, beceri, tutum ve belli davranışlar kazanmaktadır. İnsanoğlu yaşamak için hem doğanın hem de toplumun birtakım ilkelerini öğrenmek zorundadır. Durum böyle ele alınınca “ Fen ve Sosyal Bilimlerin insanoğlunun yaşamı kadar eskidir” savı ileri sürülebilir (Akdağ, 2009).

İnsan doğal ve toplumsal bir varlık olarak yaşamını anlamlı hale getirebilmek için bir taraftan doğayı anlamaya ve onun sınırlarını keşfetmeye çalışırken diğer yandan da ilişkide bulunduğu insanlarla anlaşmazlığa düşmeden birlikte yaşamının yollarını bulma gayreti içine girmiştir. Bu uğraşlar hem Fen hem de Sosyal Bilimlerin var olmasını gerektirmiştir (Sözer, 2005).

Tarihte ilk kez İsrail devleti, çocuklarına ulusal tarih ve yurttaşlık bilgisi dersleri okutturmuş; Antik Roma’da ise Trivial okullarında okuma- yazma, hesap ve hukuk; gramer okullarında Mitoloji, Tarih, Coğrafya, Hukuk, Aritmetik, Geometri ve Felsefe dersleri verilmiştir (Sönmez, 1998). Eski çağlarda okutulan Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık, Hukuk derslerinin doğrudan Sosyal Bilimler ile ilgili olduğu söylenebilir. Orta çağda ise programda din dersleri baskın hale gelmiş, Fen Ve Sosyal Bilimlerle ilgili yukarıda

belirtilen dersler dini içerik ile donatılmıştır. Sosyal Bilimlerle ilgili Tarih, Coğrafya, Hukuk gibi dersler, Rönesans ve Reform döneminde, Yeni ve Yakın çağlarda isim olarak değişmemiş; fakat içerik açısından dinin etkisinden kurtarılmaya çalışılmıştır. İlk kez Sosyal Bilgiler adı altında ilk ve ortaokullarda bir dersin okutulmasını Condercet savunmuştur (Yıldırım, 2006).

Sosyal Bilgiler kavramına bir eğitim programı olarak ilk olarak ABD’de rastlanmaktadır. 19. Yüzyıl Amerikan toplum liderleri, kültürleri homojenleştirmek, bir arada yaşama bilincini geliştirmek, kolektif çalışma ve ortak karar alma mekanizmalarını işletmek kısacası yeni Amerikan toplumu yaratmak için eğitimi araç olarak görmüşlerdir. Böylece 1892’de Ulusal Eğitim Konseyi toplanmıştır. Bu konsey Anglo-Sakson kültür temelli milli toplum anlayışını oluşturmak üzere bir Sosyal Bilgiler dersi programı hazırlamıştır. Bu program içeriği Tarih ve Coğrafya gibi Sosyal Bilim disiplini ile Amerikan toprağında vatandaşlık bilinci geliştirecek şekilde oluşturulmuştur. Program 1916 yılında resmen kabul edilen “ Sosyal Bilgiler ” terimiyle günümüze kadar gelmiştir. Ancak müfredat içerisinde zaman zaman değişiklikler yapılmıştır. Bu program 1960’lara kadar uygulanmış; ancak sosyal ve siyasi hayatta meydana gelen gelişmeler ve değişimler, öğrenme-öğretme anlayışındaki yenilikler gibi sebeplerle 1970’li yıllarda köklü bir değişiklik gerçekleştirilmiştir (Bilgili, 2010).

Sosyal Bilgilerin kapsamına giren derslerin yaygın bir şekilde okul programlarına girişi, büyük ölçüde XIX. Yüzyılda Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde gerçekleşmiştir. Osmanlı Türkiye’si’de kısa bir süre sonra bu gelişmeleri eğitim-öğretim programlarına yansıtmıştır. Fakat bu dersler, XX. yüzyıla kadar bütün ülkelerde Tarih ve Coğrafya gibi adlarla tek disiplinli program anlayışına göre yapılandırılmıştır (Öztürk, 2007).

Sosyal Bilgiler, eğitim kurumlarına bir konu alanı olarak ABD’de XX. yüzyılın başında sosyal yaşantıların karmaşıklaşması, toplumsal değişimin ve çatışmaların artmasıyla birlikte girmiştir. Sosyal Bilgilerin bir konu alanı olarak eğitim programına girmesi, ilerlemecilik akımının “ demokratik toplum için vatandaş yetiştirme ” görüşünün etkisiyle gerçekleşmiştir. 1930’lu ve 1940’lı yıllarda yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen

eğitimciler de Sosyal Bilgiler programının gerçekleşmesi için çaba göstermişlerdir. Ancak 1940'lı ve 1950'li yıllarda Sosyal Bilgiler programları büyük ölçüde Tarih ve Coğrafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır (Erden, tarihsiz, s.6).

1960'lı yılların başından 1970'li yılların ortasına kadar Sosyal Bilgiler dersine ağır eleştiriler gelmiş ve “ Yeni Sosyal Bilgiler ” adı altında reform hareketi başlatılmıştır. Bu hareketin başlamasında ve gelişmesinde Bruner'in buluş yoluyla öğrenme kuramının çok önemli rolü olmuştur. Bu hareketle Sosyal Bilgiler dersinde Tarih ve Coğrafya bilgilerinin ağırlığı azaltılmış; Sosyoloji, Antropoloji, Ekonomi, Siyaset Bilimi, Sosyal Psikoloji gibi bilimlere ağırlık verilmiştir. Sosyal Bilimler alanındaki kavram ve yöntemlere dayalı disiplinler arası bir yapı tercih edilmiştir. Geleneksel tümdengelim ve anlatım yönteminin yerini tümevarım ve araştırma yöntemi almıştır (Erden, tarihsiz). Aktif öğrenme ilkesine ve eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye önem verildi. Ancak bu yaklaşım 1980'li yıllarda başarısız bulunarak terk edildi ve yeniden geleneksel yaklaşım benimsendi (Öztürk ve Otluoğlu, 2005).

1990'ların ikinci yarısında NCSS, ülkede Sosyal Bilgiler öğretiminin “ Yeni Sosyal Bilgiler ” hareketlerinin önermelerine yakın bir amaç, içerik ve yöntemle yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda XX. yüzyıla girerken ABD'de Sosyal Bilgiler programlarının, sosyal yapılandırmacılık kuramına bağlı disiplinler arası, bütünleşmiş, tematik vs. bir karakter taşıdığı, problem çözme yöntemi ve işbirlikli öğrenmeyi öngördüğü görülmektedir (Öztürk, 2007).

2.1.5.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler derslerinin okullarda okutulmasındaki amaç bireyin mensubu bulunduğu devletin istediği vatandaş tipini yetiştirmektir. Bu sebeple Sosyal Bilgiler dersleri, bireyin içinde yer aldığı yönetim rejiminin istekleri doğrultusunda demokratik, totaliter veya sosyalist bir yönetim sisteminin izlerini taşıyabilir. Dolayısıyla bireylere verilecek sosyal bilgi, toplumun değer ve kurallarına göre şekillenir (Safran, 2008).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler eğitiminin temellerini islamiyetin kabulünün öncesine dayandırmak mümkündür. İslamiyetten önce toplumsal yaşamla ilgili kurallar, gelenek ve göreneğin, inanç sisteminin içinde verilmiştir. İslamiyetten sonra ise islam

dininin esaslarına göre kişi yetiştirilmeye çalışılmış bununla birlikte gelenek ve göreneğin kuralları da öğrenciye kazandırılmıştır. Bu dönemde medreselerde Tarih, Coğrafya, Kelam, Fıkıh, Hadis, Tefsir gibi dersler diğer derslerin yanında okutulmuştur. Bu durum tüm eğitim sisteminde Fen Bilgisiyle ilgili derslerdeki değişmelerin dışında hemen hemen aynı şekilde Cumhuriyet dönemine dek sürmüştür (Sönmez, 1998).

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amacının bireyin içinde yaşadığı topluma uyumunu sağlamak onu toplumsallaştırmak olduğu düşünüldüğünde, Türklerin müslüman olmadan önceki dönemlerinde çocukların ve gençlerin toplumsallaştırılıp eğitilmesinde toplumun töresinin önemli bir rol oynayacağı düşüncesi bu dersin temellerinin çok eskilere dayandığına kanıt oluşturmaktadır (Akyüz, 2005). Toplumsal kuralların öğretilmesinde törenin etkisi, Türklerin islamiyeti kabulü ile birlikte yerini din eksenli bir Sosyal Bilgiler anlayışına bırakmıştır. Bu anlayış yüzyıllarca devam etmiş, ülkemizde Cumhuriyet rejimi kurulduktan ve devrimler yapıldıktan sonra laik anlayışa dayalı bir Sosyal Bilgiler eğitimi verilmeye başlanmıştır (Akyüz, 2005; Sönmez, 2005).

Osmanlı eğitim kurumlarında Sosyal Bilgilerin kapsamındaki disiplinlerden Tarih ve Coğrafya ilk defa Tanzimat devrinde okutulmaya başlanmıştır. 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde ise tüm sıbyan mekteplerinde Muhtasar Tarih-i Osmani, Coğrafya ve Malumat-ı Nafiayı Cami Risale okutulması öngörülmüştür (Öztürk ve Otluoğlu, 2005).

Sosyal Bilgiler kapsamına giren Tarih ve Coğrafya Dersleri, ilk kez sultan II. Abdulhamit zamanında (1876- 1909) Maarif Nezaretine bağlı, usul-i cedideye uygun eğitim öğretim yapan birer ilköğretim kurumu olan iptidailerin programlarında yer almıştır. 1904'te tüm ilkokullar için yayınlanan yeni programda sadece Muhtasar Tarihi Osmani dersinin olduğu görülmektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2005).

1913 yılında ilköğretim geçici kanunu çıkarılmış ve söz konusu kanunla özellikle Osmanlı Tarihi ve Osmanlı Coğrafyası derslerinin yanında Malumat-ı Medeniye ve Ahlakiye ve İktisadiye dersleri ilköğretim programına konulmuştur (Akyüz, 2005).

Cumhuriyet döneminde ise 1926, 1930, 1936, 1948 programlarında ayrı ayrı Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerine yer verilmiştir. Bu derslerin hepsinde söz konusu derslerin verilmesinde çağdaş bir yaklaşım olan toplu tedris ilkesine uyulması öngörülmüştür. Bu dersler, ilk kez 1962 yılında yayınlanan İlkokul Program Taslağı'nda, disiplinler arası bir yaklaşımla “ Toplum ve Ülke İncelemeleri ” adı altında birleştirilmiştir (Sönmez,1998). Bu ders 1968 yılında yayınlanan ilkokul programında “Sosyal Bilgiler” adını almıştır. 1998 yılına kadar bu program uygulanmıştır (Öztürk ve Otluoğlu,2005).

Ülkemizde Sosyal Bilgiler dersi ismiyle ilk olarak 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 öğretim yılında da deneme amaçlı ortaokullara resmen girmiştir (Günden, 1995). Daha sonra Milli Eğitim Şurası kararları gereğince 15.11.1974 ve 459 sayılı kurul kararı ile temel eğitim 4. , 5. ,6. , 7. , ve 8. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına karar verilmiştir. Böylece Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim okullarında 1968'ten itibaren ortaokullarda ise 1975'ten itibaren okutulmaya başlanmıştır. Bu uygulama 1985 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim II. kademedeki Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi olarak verilmeye başlanmıştır. 1997-1998 öğretim yılında tekrar ilköğretim okullarında (4. ,5. , 6. , 7.) sınıflarında Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına başlanmıştır. Her ne kadar Sosyal Bilgiler adıyla bir ders 1968 yılında ilk defa programda yer almışsa da bu tarihten daha önceleri Sosyal Bilgiler içeriğine yakın başka dersler de eğitim programında yer almıştır. Nitekim 1968 öncesinde Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Yurttaşlık Bilgisi, Vatandaşlık derslerinde Sosyal Bilgiler dersi içerikleri verilmeye çalışılmıştır (Safran, 2008).

2005 ilköğretim program değişikliklerine kadar Sosyal Bilgiler programlarının temel felsefesinin daimicilik ve esasicilik olduğu gözlenmektedir. Her ne kadar programlar ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık anlayışı ile hazırlanılmışsa da uygulamalarda esasicilik ve daimicilik ön plana çıkmıştır. 1968 ilkokul programında yer alan Sosyal Bilgiler dersi 1989, 1998, 2005 programların da aynı adla yer almıştır. 2005 yılında yürürlüğe giren ilköğretim programları hem Sosyal Bilgiler hem de diğer dersler açısından bakıldığında önceki programlarla farklılık göstermektedir (Safran, 2008).

2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Farklı Yaklaşımlar

Sosyal Bilgiler tanımlarından hareketle Sosyal Bilgiler dersi ile bireyler etkili vatandaş olarak yetiştirilmeye çalışılır ki bu insanların deneyimlerini bir sonraki kuşağa aktarmalarıyla mümkün olabilir. Bu aktarım da bilimsel düşünme yöntemlerinin kullanılması ve zamana bağlı olarak gerçekleşebilir. Bütün bunlar Sosyal Bilgilerin geçmişten günümüze değişik anlayışlar temel alınarak öğretilmesine neden olmuştur (Tay, 2011).

Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin farklı yaklaşımlar, ilk kez 1970 yılında Barth ve Shermis tarafından NCSS'in yayın organı Social Education'da yayınlanan bir makalede sınıflandırılmıştır. Bu sınıflama sistemi, Barth ve Shermis'in 1977'de Barr ile yazdıkları The Nature of Social Studies adlı kitapta geniş olarak açıklanmıştır. Barr, Barth ve Shermis Sosyal Bilgiler öğretimine rehberlik eden yaklaşımları üç kategoride toplamıştır. Bunlar; Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi, Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimidir (Barr, Barth ve Shermis, 1997'dan Akt: Doğanay, 2005).

2.1.6.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal Bilgiler ile ilgili olarak en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımda Sosyal Bilgilerin temel amacı öğrencilere kültürel mirası aktararak, onların iyi vatandaş olmalarını sağlamaktır (Erden, tarihsiz). Vatandaşlık aktarımı aracı olarak Sosyal Bilgiler anlayışında içerik egemen güç tarafından belirlenir. Genç kuşağın ne tür bilgi, değer ve tutumlarla donatılacağını yetişkinlerin daha iyi bildiği varsayımından hareket edilir (Safran, 2008). Böylece programın içeriği yetişkinlerce belirlenen ve onlarca doğru ve gerekli olduğu sanılan bilgi, ilke, değer ve tutumlardan oluşur. Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun davranışlar sergileme ve otoriteye bağlılık vatandaşlık aktarımı programının en önemli içeriğidir. Öğrencilerin bu içeriği sorgulamadan benimsemesi istenir. Bu tür bir program daha çok statükocu bir program anlayışıdır. Değişim ve gelişimden çok var olan değerlerin korunmasını savunur. Yöntem olarak, vatandaşlıkla ilgili değer ve inanışların öğretmen merkezli bir yaklaşımla aktarılması esastır. Öğretmen ideal vatandaşı örnek olarak

gösterir ve bu vatandaşın sahip olduğu özelliklerin sorgulanmadan kazanılması gerektiğini anlatır. Kısacası bu yöntem, bir telkin yöntemidir (Doğanay, 2005).

Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi geleneğinin Sosyal Bilgilerin ilk ortaya çıkış amacını gerçekleştirmek üzere oluşturulduğu söylenebilir. Çünkü 1916 yılında ilk kez ABD’de okutulmaya başlatılan Sosyal Bilgiler dersinin asıl amacının o yıllarda toplumsal değişimin bunalımlarından insanları kurtarmak ve bu yolla Amerikan vatandaşlığı kavramını benimsetmek olduğu görülmektedir. Nitekim bugün ABD vatandaşlarının hemen hemen hiçbiri kendi ulusal kimliklerini ortaya çıkarmamakta ve kendilerini Amerikalı olarak ifade etmektedirler. Dolayısıyla vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretim geleneğinin ortaya çıkışındaki amacın özellikle ABD’de ulaşıldığını söylemek mümkündür (Tay, 2011).

2.1.6.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Etkili vatandaş yetiştirmede vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimine karşı çıkan sosyal bilimciler Sosyal Bilgilerin Sosyal Bilimler için bir alt yapı oluşturabileceğini fakat asıl etkili vatandaş yetiştirmenin Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi geleneği ile yapılabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu bağlamda Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi, Sosyal Bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasının etkili vatandaşlık için en iyi yol olduğu görüşüne dayanmaktadır (Tay, 2011).

Bu yaklaşımın temel amacı, çocukların sosyal bilimlerin temel ilke ve içeriğini anlamaları için onlara yardımcı olmaktır. Sosyal Bilimlerin içeriği yanında bu programın diğer önemli bir amacı da sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiye ulaşırken kullandıkları yöntemi öğrencilere kazandırmaktır. Böylece çocuklar dünyayı bir Sosyal Bilimci gözüyle araştırmaya ve algılamaya çalışacaklardır (Doğanay, 2005).

Bu yaklaşıma göre öğrenciler insan davranışlarını ve vatandaşlığı, Sosyal Bilimlerin temel ilke ve kavramlarını inceleyerek kazanırlar. İçerik Sosyal Bilimlerin hem ayrı ayrı hem de Sosyal Bilim disiplinlerinin bir bütün halinde verilmesinden oluşur. Bu yaklaşımda yöntem araştırma-inceleme yöntemidir. Sosyal Bilim dallarıyla ilgili bilgilerin öğrenilmesinin yanında bunları öğrenme sürecine de önem verilir (Tay, 2011).

2.1.6.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Yansıtıcı inceleme yoluyla Sosyal Bilgiler, öğrencilerin bireysel ve toplumsal problemleri tanımlama, analiz etme ve karar verme becerilerini geliştirmeyi amaçlar. Bunu gerçekleştirirken içerik olarak öğrencileri kişisel anlamda etkileyen konular ve sorunlar ele alınır. Öğrencilerin kendilerini etkileyen sorunlar ve durumlar hakkında düşünmelerine çözüm yolları bulmalarına ve karar vermelerine yardımcı olmak yaklaşımın amacını oluşturmaktadır (Safran, 2008).

John Dewey'in düşüncelerine dayanan bu yaklaşımın öncelikli amacı öğrencilerin problem çözme, karar verme becerilerini öğrenip uygulamalarını sağlamaktır. Bununla birlikte öğrencilerin bireysel ve kamusal problemleri tanımlayıp analiz edebilecekleri ve bunlara yönelik bilgiye dayalı kararlar alabilecekleri öğrenme-öğretme süreçlerine ağırlık vermektedir. Bu yaklaşımda önceden belirlenmiş bir içerik söz konusu değildir. Yapılacak etkinliklerin öğrencileri ilgilendiren, etkileyen ve endişelendiren güncel konu ve sorunlara odaklanması istenir. Benzerlik ve statükonun vurgulanmasına karşın öğrencilerde sağlıklı bir şüpheciliğin, yaygın inançlar, değerler, politikalar ve uygulamaları inceleme ve araştırma becerisinin gelişmesini öngörür (Öztürk, 2009).

Bu yaklaşımda içerik çocuklarda karar verme sürecinde aracı olarak kullanılır. Öğrenciler problemleri çözerken, karar verirken bilgiyi kullanırlar; ancak odak noktası bilgi değil, problem çözme ve bilimsel akıl yürütmeye dayalı karar verme becerisidir. Yansıtıcı incelemede beş temel beceri öğrenciye kazandırılır;

- Okuma-yazma
- Farklı kaynaklardan bilgiyi kullanma
- Problemleri belirleme ve çözme
- Bilgiyi yorumlama
- Değerlerle ilgili durumları belirleyebilme ve çözüme ulaştırabilme

becerisidir.

Araştırma-inceleme bu yaklaşımın temel yöntemidir. Çocuklar gerçek problemleri inceleyerek araştırma becerileri kazanırlar. Araştırma-inceleme yoluyla

öğrenmeyi destekleyen etkinlikler yaratıcı drama, rol oynama, küçük grup çalışması, ahlaki ikilemler, benzetişimler ve kubaşık öğrenme gibi etkinliklerdir (Doğanay, 2005).

Barr, Barth ve Shermis'in (1997) tanımladıkları ve üzerinde pek çok araştırmacının fikir yürüttüğü Sosyal Bilgiler öğretimine rehberlik eden bu üç yaklaşım amaç, yöntem ve içerikleri bakımından aşağıdaki tabloda karşılaştırılmıştır;

Tablo 2.1.

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Farklı Üç Yaklaşım

	1.Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	2.Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	3.Yansıtıcı Problem Çözme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi
Amaç	Vatandaşlık, en iyi karar vermek yoluyla bir sistem olarak doğru değerleri telkin ederek geliştirilir.	Vatandaşlık, en iyi sosyal bilim kavram, süreç ve problemlerinin egemenliğine dayalı olarak karar verirken geliştirilir.	Vatandaşlık, en iyi vatandaşların karar verirken ve problem çözerken ihtiyaç duyduğu bilgilerin elde edildiği bir araştırma süreci kullanılarak geliştirilir.
Yöntem	Aktarım; kavram ve değerlerin ders kitabı kullanma, ezberleme, aktarım, soru-cevap ve yapılandırılmış sorun çözme gibi tekniklerle aktarımı.	Buluş yoluyla öğrenme; sosyal bilimlerden her birinin kendine özgü bilgi toplama ve kanıtlama yöntemi vardır. Öğrenciler bu yöntemleri keşfetmeli ve uygulamalıdır.	Yansıtıcı araştırma/inceleme; karar verme, sorunları tanımlamayı ve iyi anlayarak çalışmalarını çözmeyi hedefleyen bir yansıtıcı inceleme sürecinde oluşturulur ve öğrenilir.
İçerik	İçerik öğretmen tarafından yorumlanan bir otorite tarafından seçilir ve inanç, değer ve tutumları gösterme işlevine sahiptir.	Doğru içerik hem ayrı ayrı hem de bütünleşmiş sosyal bilimlere ait yapı, kavram, sorun ve süreçlerdir.	İçerik öğrenciler tarafından seçilen sorunları biçimlendiren birey vatandaşın ilgi ve ihtiyaçlarının dayandığı değerlerin analizini içerir. Böylelikle sorunlar, yansıtma için içeriği oluşturur.

Kaynakça: Barth, Barr ve Shermis, (1977), Naylor ve Diem, (1987), (Chapin ve Messick, (1999)'dan, Akt: Öztürk, C. , (2009).

Sosyal Bilgiler öğretimi sırasında öğretmenler yaşama hakkı ilkeleri eğitime dayanan, önceden belirlenmiş bir vatandaşlık kavramı ile uyumlu belli bilgi, değer, inanç ve tutumların öğrencilere nasıl kazandırılacağını ele alan vatandaşlık aktarımı; etkili vatandaşlık için bir temel olarak ifade edilen çeşitli Sosyal Bilimlerin bilgi ve metodoloji (ürün ve süreç) yönelimi açısından daha akademik olan sosyal bilim yaklaşımı ve problem çözme ve karar verme ile ilgili süreçler üzerine öncelikli vurgu yapan yansıtıcı problem çözme yaklaşımlarından birini tercih edebilirler (Civek, 2008).

Ancak son yıllarda eğitimciler, Sosyal Bilgiler öğretiminde bu üç yaklaşımdan da yararlanmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle Sosyal Bilgiler öğretiminde toplumun kültürel mirası, Sosyal Bilimlerle ilgili disiplinlerden yararlanılarak öğrencilere aktarılmaya çalışılmaktadır (Erden, tarihsiz).

2.1.7. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

2.1.7.1. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişim ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak zorunluluk haline gelmiştir (Öztürk ve Dilek, 2005).

2005 yılında hazırlanmış olan ve şuan tüm okullarda uygulanmakta olan yeni Sosyal Bilgiler programı; dünyada yaşanan tüm bu değişimler ve gelişmelerle birlikte Avrupa Birliği normlarını ve eğitim anlayışını, mevcut değerlendirmelerine ilişkin sonuçları ve ihtiyaç analizlerini dikkate alarak hazırlanmıştır (MEB, 2005).

2005 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler programında benimsenen ilkeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

- Öğrencinin sosyal ve kişisel ihtiyaçları göz önünde bulundurulur.
- Öğrencilere hazır bilgiyi vermek yerine, öğrencinin bilgiyi kendisinin yapılandırmasını benimser.

- Öğrenci öğrenme sürecine aktif katılmalı, verilen bilgileri anlamlandırmalı ve yapılandırmalıdır.

- Program öğrencinin temel becerilerini kazanmasına yardımcı olmalıdır. Sadece bilgi vermek yerine öğrencinin doğal olaylarla karşılaşmasına imkân tanıyarak öğrencinin çok yönlü gelişimi sağlanmalıdır.

- Öğrencilere verilen örneklerin öğrencilerin yakın çevresinden olmalarına dikkat edilerek bilgiyi daha iyi özümsemeleri sağlanmalıdır.

- Öğretmen Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin dikkatlerini canlı tutacak bir yöntemle dersi anlatmalıdır.

- Öğrencilerin yaş özelliklerini de dikkate alarak derslerin onların oyun dünyasına da hitap etmesi sağlanmalı, öğrencinin derste eğlenme ihtiyacı karşılanmalıdır.

- Ölçme değerlendirme sürecinde sonuç değil süreç değerlendirilerek öğrencinin daha objektif değerlendirilmesine imkân sağlanmalıdır (Yılmaz, 2011).

Benimsenen bu ilkeler doğrultusunda 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşıma göre şekillendirilmiş Sosyal Bilgiler yeni öğretim programı öğrencinin yakın ve uzak çevresindeki sorunlara duyarlı, insan haklarına ve demokratik değerlere bağlı sorgulayan, araştıran, problem çözebilen bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu hedeflere ek olarak programdaki konuların öğrenciler tarafından benimsenmesi ve öğrencilerin öğrendiklerini yaşamlarında kullanabilmeleri beklenmektedir. Bu nedenlerle Sosyal Bilgiler yeni öğretim programıyla, öğrencilerin insana, topluma ve çevreye ilişkin tüm unsurlara yönelik olumlu tutumlara sahip olması hedeflenmiştir (Berk, 2012).

Yeni Sosyal Bilgiler programı tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli dolayısıyla etkinlik merkezli, Sosyal Bilgiler açısından bilgiyi ve beceriyi dengeleyen öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevre ile etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2005).

Yapılandırmacı öğrenme öğrencilerin aktif şekilde bilgiyi oluşturmaları ve ön bilgilerine göre yeniden organize etmesi üzerine temellendirilmiştir. Bu akıcı zihinsel süreçler, öğrencilerin eğitim yaşantıları ile mevcut bilgiler, kültürel ve sosyal durumları bağdaştığında oluşmaktadır. Öğrencilerin ön bilgilerinin olduğu durumlarda kullanılabilir. Yapılan araştırmalar özellikle Sosyal Bilgiler dersinde etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Sosyal Bilgiler dersi yaşamla iç içe olan bir derstir. Dolayısıyla öğrenciler pek çok ön öğrenmeye sahip olurlar (Yanpar, 2006).

Yapılandırmacılık yaklaşımı, bireyin kendi deneyimleri ve düşünmesi sonucu kendi bilgilerini oluşturmaları anlayışına dayanan bir öğrenme yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda içerik, durumları ve olayları anlamlı hale getirmek için öğrencilerin gerçek deneyimlerinden yeni anlamlar oluşturmalarına yardımcı olacak biçimde düzenlenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenciler pasif dinleyici olmaktan çıkarak derse aktif olarak katılırlar. Böylece daha iyi öğrenir, derse karşı tutumları olumlu yönde gelişir ve öğrenmekten zevk alırlar. Yeni Sosyal Bilgiler programı da bu özellikler dikkate alınarak hazırlanmıştır (Çoşkun, 20011).

2.1.7.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını Temel Yaklaşımı

Öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar alma becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu sürekli olarak ifade edilmektedir. Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkat çeker duruma gelmiştir. Bu nedenle program tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişme göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, Sosyal Bilgiler açısından bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine fırsat tanıyan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2005).

Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler programı;

- Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.

- Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
- Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
- Öğrencileri fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
- Milli kimliği merkeze alarak evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
- Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
- Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
- Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
- Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
- Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
- Periyodik olarak çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

Bu bilgiler ışığında 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programının temel yaklaşımı, bütüncül ve öğrenci merkezli bir bakış açısıyla bilginin kazanılmasında ve kullanılmasında aktif olan donanımlı insan gücünü yetiştirilmesi olarak ifade edilebilir (Yazıcı ve Koca, 2008).

2.1.7.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Vizyonu

2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının vizyonu “ 21. Yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri

kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.” olarak belirtilmiştir (Ata, 2009).

2005 programının vizyonu, eski programın vizyonu ile büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte yeni programın en önemli farkı; programın vizyonuna ait temel öğelerin, uygulanan etkinlikler içerisinde öğrenenlere beceri ve değer olarak kazandırılmasının amaçlanmış olmasıdır. Böylelikle programın vizyonunda belirtilen hedeflerin gerçekleşmesi rastlantıya bırakılmamaya çalışılmıştır (Yazıcı ve Koca, 2008).

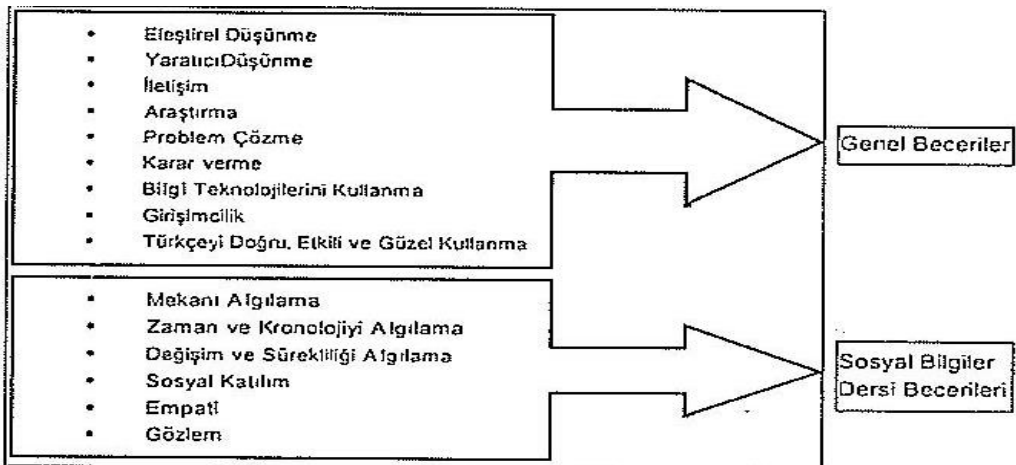
2.1.7.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapısı

Sosyal Bilgiler programını oluşturan temel öğeler; beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlardan oluşur.

2.1.7.4.1. Beceriler

Sosyal Bilgiler öğretim programına göre beceri, uygun öğrenme ve öğretim ortamında bireyin, hazırbulunuşluk düzeyine göre düşünsel ve davranışsal bir çabaya girmesi sonucu bir işi kolaylıkla ve ustalıkla yapabilecek duruma gelmesidir. İlköğretim her sınıfında bütün dersler için ortak olan 9 genel beceri belirlenmiştir. Program, Sosyal Bilgiler dersinde genel becerilerin yanı sıra Sosyal Bilgilere ait 6 beceriyi de öğrencilere kazandırmayı amaçlamaktadır (Yazıcı ve Koca, 2008).

Bu becerileri şöyle sıralayabiliriz;

Kaynak: Yazıcı ve Koca, (2008), s. 27

Şekil 2.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Beceriler

2.1.7.4.2. Kavramlar

Kavramlar, Sosyal Bilgiler programının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Çünkü bilginin yapı taşlarını kavramlar oluşturur. Öğrencilere akıl yürütme yöntemlerini kullanmayı öğretmek ve temel bilimsel ilkeleri kazandırmak, iyi bir kavram öğretimiyle gerçekleşebilir. Bu yüzden programın amaçlarından biri de öğrencilere Sosyal Bilimlerin temel kavramlarının öğretilmesidir (Turgut, 2011).

2005 Sosyal Bilgiler Programı, kavram öğretimi konusunda; kavramların tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerinin öğrenilmesinde etkili biçimde kullanılan anlam çözümleme tabloları, kavramları gruplayarak ve öğrencinin zihin yapılanmasını düzenleyerek daha üst kavrama ve düşünme düzeyine erişmesine yardım eden kavram ağları, bir alana ait ve birbiriyle ilişkili kavramların ve bu kavramlar arasındaki ilişkilerin öğretilmesinde etkili olan kavramlar üzerinde özellikle durmaktadır (Ata, 2007).

2.1.7.4.3. Değerler

Sosyal Bilgiler Programı'nda değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır (MEB,2005, s. 87).

Tablo 2.2.

Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Değerler

Aile birliğine önem verme	Adil oma	Bağımsızlık
Barış	Özgürlük	Bilimsellik
Çalışkanlık	Dayanışma	Duyarlılık
Dürüstlük	Estetik	Hoşgörü
Misafirperverlik	Saygı	Sevgi
Sorumluluk	Temizlik	Vatanseverlik
Yardımseverlik	Sağlıklı olmaya önem verme	

Değerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.

- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışını yönlendiren güdülerdir.
- Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır.

2.1.7.4.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Genel Amaçları

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilen yeni 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının genel amaçları şunlardır;

Sosyal Bilgiler dersinin son bulduğu 7. Sınıfın sonunda öğrenci;

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilincine sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaratmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşlarının yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açılarken, Sosyal Bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

Bloom (1995), duyuşsal özelliklerin ilgili alandaki (ilgili ders) bilişsel başarıyı yaklaşık dörtte bir oranında artırdığını yani öğrenme başarısındaki değişkenliğin yaklaşık dörtte birinin duyuşsal özelliklerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Davranış değişikliğinin üç alanda oluşması beklenir. Bunlar; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlar olarak ifade edilebilir. Bu alanlarda davranış değişikliğinin oluşmasında çeşitli değişkenlerin etkisi vardır. Bunlar; öğrenme-öğretme ortamının fiziksel şartları, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi, öğrenme materyalinin özellikleri, öğrencinin motivasyonu vs. olarak sayılabilir. Bu değişkenlerden biri de öğrencinin derse karşı geliştirdiği duyuşsal özelliklerdir, yani tutumdur (B. Tay ve B. Tay, 2006).

Öğrencilerin istenen davranışları kazanabilmeleri onların öğrenmeye hazır olmalarıyla yakından ilgilidir. Öğrenmeye hazır olma ise öğrencinin bilgisi, yetenekleri, ilgileri, alışkanlıkları, tutumları, değerleri vs. ile ilgilidir. Bu unsurları dikkate almayan

bir öğretim durumunda geçerli öğrenme yaşantılarının oluşması beklenemez (Taşdemir, 2000).

Sosyal Bilgiler dersinde de öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde olması ders başarılarını artırabilen bir etken olabilir. Bu nedenle öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarının bilinmesi önemlidir. Bununla birlikte öğrencilerin tutum düzeylerinin bilinmesi öğretmenlere bu dersin öğretimi sürecinin etkililiğini artırmada katkıda bulunabilir (Tay ve Tay, 2006).

2.1.8. Duyuşsal Alan

Duyuşsal alan genellikle öğrencide duyguların, tutumların ve inançların gelişimiyle ilgilenir. Bu alan, duygulara dayalı davranışları yani ilgi alanları, tavırlar, duygular ve değerleri içine alan bir alandır. Öğrenciye kazandırılacak duyuşsal davranışlar ilgi, tutum, tercih, değer ve kişilik başlıkları altında incelenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi de öğrencilerin değerler geliştirmelerini, tutumlar kazanmalarını sağlayan bir ders olduğundan duyuşsal alan bu derste önemli bir yere sahiptir (Sönmez, 1998).

Sosyal Bilgiler dersinin amaçları ve bu amaçların gerçekleşmesine ilişkin öğrencilere kazandırılacak davranışlar bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedeflere yönelik olarak belirlenmektedir. Bu durum diğer dersler için de söz konusudur. Ama Sosyal Bilgiler dersinin en belirgin özelliği duyuşsal hedeflerin programda diğer derslere oranla daha ağırlıklı olmasıdır. Sosyal Bilgiler öğretim programı incelendiğinde ilköğretimin belli başlı duyuşsal amaç ve görevlerinin Sosyal Bilgiler dersine yüklendiği görülmektedir (Demirtaş, 1997).

Ancak, her derste olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinde de belirlenen eğitimsel hedeflere ulaşılabilmesi için birçok değişkenin olumlu nitelikleri taşıması gerekir. Bunlar arasında yeterli ve derse karşı olumlu tutum sahibi bir öğretmen, uygun bir öğretim ortamı ile giriş davranışları bakımından hazır durumda olan öğrenciler sayılabilir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki Sosyal Bilgiler öğretiminde bu değişkenler çoğu zaman istenen düzeyde değildir. Bu nedenle de Sosyal Bilgiler öğretiminde istenilen başarı elde edilememektedir. Kincheloe (1991), ABD’de 1980’de tamamlanan SPAN projesi sonunda Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin sorunları şöyle ele almıştır (Akt: Öztürk, Baysal, 1999);

- *Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler eskisinden bile az öğrenmektedir. Çoğu öğrenci bu derslerden hoşlanmamakta ve onu yaşamları ile ilgili bulmamaktadır. Her sınıf düzeyindeki öğrenciler, Sosyal Bilgileri gelecekteki gereksinimleri bakımından diğer konulara göre daha az faydalı ve daha az önemli bulmuşlardır.*
- *İkinci sorun, hem öğretim yöntemleri, değerlendirme ve öğrenme yaşantılarında zenginliğin olmayışı hem de eğitimsel araştırmalara ilgi duyulmayışıdır.*
- *Üçüncü sorun, müfredattır. Araştırmalara göre ABD’de uygulanan Sosyal Bilgiler programı öğrencilerin bugünkü ve gelecekteki toplumsal dünyayı anlamalarına ve bu dünyada rol almalarını sağlamamaktadır.*
- *Dördüncü sorun, bir meslek olarak Sosyal Bilgilerin çok kötü durumda olmasıdır. İlk ve ortaokullarda yapılan eğitim, öğretmen ve öğrencilerin yalnız başlarına izole edilmiş bir etkinliktir. Sosyal Bilgiler öğretimi ve araştırmaları ile ilgilenen kişiler arasında iletişim çok azdır.*
- *Beşinci sorun okul kültürü ile ilgilidir. Öğretmenler enerjilerinin çoğunu öğretim süreçlerinden çok sınıf yönetimi ve kontrole harcamaktadır. Akademik etkinlikler zihinde öğrenmeyi gerçekleştirecek bir amaca göre oluşturulamamıştır; aksine öğrenci davranışlarının kontrolü amaç olarak yeğlenmiştir.*
- *Son ve en büyük sorun Sosyal Bilgiler öğretiminin kamuoyu tarafından fark edilememesidir.*

Görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretimini olumsuz yönde etkileyen birçok değişkenden biri öğrencilerin bu derse karşı olumsuz bir tutum içerisinde olmasıdır. Öğrenciler genellikle Sosyal Bilgilerin önemli bir ders ve öncelikli çalışma alanlarından biri olduğuna inanmamaktadır.

Öğrenciler, içeriği ve yaygın olarak kullanılan öğretim yöntemlerinden dolayı bu derse karşı olumsuz tutum sergileyebilmektedirler. “Oğur (2009, s. 18), tutumların bireyin kazanılmış kişilik özellikleri gibi klasik ve edimsel koşullanma yolu ile veya model gözlenmesi ile öğrenildiğini bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olumsuz tutumlarının uygun teknik ve yaklaşımlar yoluyla olumluya dönüştürülebileceğini ifade

etmektedir.” Öğrencinin merkeze alındığı ve aktif katılımını sağlayabilen, düşüncelerine değer verilen ve bilginin yaşamla bütünleştirilerek anlamlı hale getirildiği bir öğrenme ve öğretme ortamı sağlamak, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutum geliştirmesine katkı sağlayabilir (Kan, 2006).

Bloom’a göre öğrencilerin herhangi bir dersteki başarısını ve o derse karşı tutumunu etkileyen temel öğeler öğretim hizmetinin niteliği ile kendilerinin bilişsel ve duyuşsal giriş özellikleridir. Duyuşsal giriş özellikleri, öğrencilerin o derse karşı ilgi ve tutumları ile kendilerine güven veya güvensizlik duyma durumlarıdır. Buna göre öğrenciler, herhangi bir konu veya derse karşı ilgi ve olumlu tutum gösterdiklerinde daha fazla öğrenmekte ve sonuçta başarılı olmaktadır (Bloom, 1995). Duyuşsal alandaki başarı ile bilişsel alandaki başarı arasındaki ilişki araştırmalarda saptanmıştır. Okulda ve derslerinde başarılı olan öğrencilerin derse karşı ilgileri artmakta ve kendilerini daha mutlu hissetmektedirler. Başarısız olan öğrenciler, kendilerini mutsuz hissetmekte ve bunun sonucunda derse karşı olumsuz tutum göstermektedirler. Bundan dolayı öğretim, öğrencilerin okulda mutlu olmalarını sağlayacak biçimde planlanmalıdır. Bunun için öğretim programlarında duyuşsal alana ağırlık verilmesi ve duyuşsal alanın dikkate alınması gerekmektedir (Turgut, 1990).

2.1.8.1. Tutum

Tutumlar, günlük davranışlarımızı önemli ölçüde etkilemekte ve kişinin ait olduğu grup bireyleri ile kurduğu sosyal ilişkilerde önemli rol oynamaktadır (Uzun, 2006).

Tutum kavramı, insanları tanımlamak ve onların davranışlarını açıklamak için sık sık kullanılmaktadır. İnsanların çoğunun kendi tutumları hakkında fikirleri olmasına rağmen bu kavramı tanımlamaları oldukça zor olmaktadır (Güney, 2008).

Sosyal algımızı ve davranışlarımızı etkileyen tutumlar, farklı kuramsal yaklaşımlardan hareketle farklı şekillerde tanımlanmıştır;

“Allport’a göre tutum, bireyin bütün nesnelere karşı göstereceği tepkiler ve durumlar üzerinde yönlendirici veya etkin bir güç oluşturan ve deneysel bilgilerde

organize olan, ussal ve sinirsel bir davranışta bulunmaya hazır olma halidir (Akt: İnceoğlu, 2011, s. 17)”.

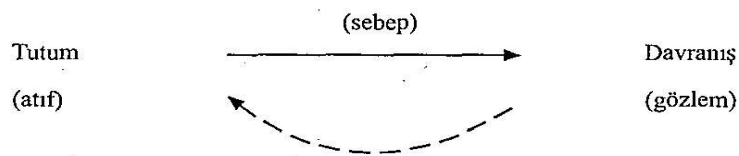
“Tutum bireyin kendi ruh halini diğer insanlara ifade etme biçimidir. Bu haliyle tutum, süreklilik arz eden dinamik hassas ve algısal bir süreçtir (Chapman, 1999, s. 3).”

“Tutum, bireyin davranışında fikir, duygu veya eğilim şeklinde görülen olumlu ya da olumsuz değerlendirici tepkilerdir (Yüksel, 2006, s. 101).”

“Sherif ve Sherif (1996, s. 112) göre, bir tutum psikolojik bir sürecin herhangi bir değer yargısıyla damgalanmış bir nesne veya duruma ilişkin olarak bireyin olumlu ya da olumsuz hangi duygusal tepkiyi göstereceğini belirleyen sürekliliği olan bir hazır olma durumudur.”

“Tutum, bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 2006, s. 102).”

Yukarıdaki tanımlardan hareketle tutumun doğrudan gözlenebilen bir özellik olmadığını, ancak bireyin gözlenebilen davranışlarından çıkarsama yapılarak ve o bireye atfedilen bir eğilim olduğunu görüyoruz. Demek ki, tutum, gözlenebilen ortaya konan bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 2006).

Şekil 2.3. Tutum-Davranış İlişkisi (Kağıtçıbaşı, 2006, s.102)

2.1.8.2. Tutumun öğeleri

Tutumların oluşması ve gelişmesi için birbirleriyle karşılaştırılabilir birçok öğenin bir arada bulunması gereklidir (İnceoğlu, 2011).

Tutumlar temel olarak üç öğeden oluşur;

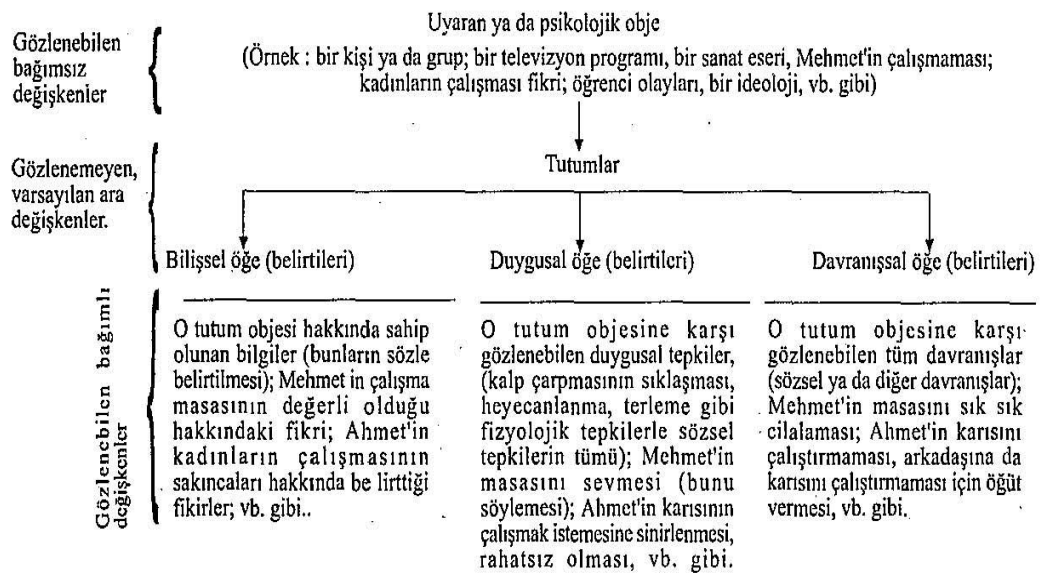
- Bilişsel öğe
- Duyuşsal öğe

- Davranışsal öge

Bazı araştırmacılar tutumların sadece bilişsel yönünü ele alırken bazıları duyuşsal ögeye ağırlık vermişlerdir. Ancak bugünkü anlayış, tutumları bu üç ögeyi birlikte ele alarak incelemektedirler.

Tablo. 2.3.

Tutumun Öğeleri

Kaynakça: Kağıtçıbaşı, (2006), s. 105

2.1.8.2.1. Bilişsel öge

Bir tutumun bilişsel ögesi bireyin tutum nesnesine ilişkin düşünce, bilgi ve inançlarından oluşur (Özkalp, 2008). Bir nesnenin, iyi kötü veya olumsuz olarak ifade edilmesinde bilginin ve ona bağlı değerlendirmelerin etkisi söz konusudur. Bilişsel öge, bir nesne, kişi ya da olayın durumu ve nitelikleri hakkındaki inanç ve beklentilerimizle doğrudan ilgilidir.

Bilişler mevcut şeyler hakkındaki bilgi ve gerçek beklentilerdir. İnsanların beklentileri farklıdır ve bu farklar tutumlardaki değişiklikleri açıklamaya yardım ederler. Bilişsel öge bir süreç olarak algılanmalıdır esasında, çünkü bilişsel ögede bireyin tutum ögesiyle ilgili bilgiyi bulması, öğrenmesi ve bir mantık süzgecinden geçirerek rafine edişi söz konusudur (Barlı, 2007).

2.1.8.2.2. Duyuşsal öge

Duyuşsal öge, bireyin tutuma konu olan olay ya da objelere yönelik heyecanını içeren, tutuma süreklilik kazandıran, tutumun itici veya şekillendirici yönü olarak tanımlanabilir (Erdoğan, 1999).

Duyuşsal öge tutum ögesiyle ilgili olarak sevme, nefret, kıskançlık, hor görme, sempati ve kızma gibi hislerimizden söz eder. Bilişsel ögede yer alan bilgi, his ve düşünceler çeşitli eylemlerin karşılığı olarak alınan ödül ve cezalar, geçmişte edinilen tecrübeler duyuşsal ögenin oluşmasında etkili olurlar. Bütün bunlara bağlı olarak birey çevresindeki yer alan olay, kişi, nesne ve yer gibi çeşitli olgulara karşı olumlu ya da olumsuz duygularını şekillendirir (Barlı, 2007).

Tutum konusuna olumlu ya da olumsuz duygular beslemek önceki deneyimlere bağlıdır. Eğer önceki deneyimlerine bağlı olarak birey herhangi bir tutum objesine karşı olumlu ya da olumsuz duygular geliştirmişse kişi bunları kabul ya da reddetmiştir. Birey ne zaman ilgili durumu hatırlarsa tutum objesine yönelik tepkileri olumlu ya da olumsuz olacaktır (İnceoğlu, 2011).

2.1.8.2.3. Davranışsal öge

Buraya kadar açıkladığımız bilişsel ve duyuşsal ögelerde, bireyin bir obje hakkında sahip olduğu bilgi ve duygularının tepkilere dönüştüğü görülmektedir. Tavşancıl'a göre tutum bir tepki şekli değil, daha çok bir tepki gösterme eğilimidir. Dolayısıyla tutumlar olumlu ya da olumsuz davranışlara neden olabilir (Tavşancıl, 2002).

Davranışsal öge, bireyin bir uyarıcı sınıfındaki tutum konusuna karşı davranış eğilimini yansıtır. Bu davranış eğilimleri gözlenebilir ve bunlar bireyin alışkanlıkları, normları ve söz konusu tutum objesi ile doğrudan ilişkili olmayan tutumlarının da etkisi altındadır (Baysal ve Tekarslan, 2004).

Tutum davranışa tek başına değil ortamsal etkenlerle birlikte etki eder. Bazı durumlarda ortam davranışı belirlemede tutumdan daha etkili olabilir. Ancak çok güçlü tutumlar ortamsal engelleri aşip her durumda aynı davranışa yol açabilir (Kağıtçıbaşı, 2006).

Belirli bir davranışın görülmesi o davranışın altında yatan tutumun güç derecesiyle ortam engelinin gücü altındaki etkileşimin bir sonucu olup aynı zamanda alışkanlık ve beklenti gibi etkenlerinde etkisi altındadır (Uzun, 2006).

Bir tutum çoğunlukla insanı tutum nesnesine ilişkin davranışlarda bulunmaya zorunlu kılar. Örneğin, bir nesneye karşı olumlu tutumu olan kişi, bu tutum nesnesine karşı olumlu davranmaya, ona yaklaşmaya, yardım etmeye ya da onu desteklemeye yönelik davranışlar sergiler. Eğer olumsuz bir tutumu varsa o zaman tutum nesnesinden uzaklaşmaya, onu eleştirmeye ya da ona zarar vermeye yönelik davranışlar sergilemeye başlar (Güney, 2008).

Tutumu oluşturan bu öğeler arasında genellikle iç tutarlılık olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayıma göre bireyin bir konu hakkındaki bildikleri ondan hoşlanmasını gerektiriyorsa (bilişsel öğe), birey o konudan hoşlanır (duygusal öğe) ve bunu sözleri ya da davranışları (davranışsal öğe) ile gösterir (Baysal ve Tekarslan, 2004).

2.1.8.3. Tutumun özellikleri

Tutumların kendilerine özgü bazı özellikleri vardır. Bu özellikler hem bir bütün olarak tutumların kendileri hem de tek tek öğeleri için geçerlidir. Gerek bir bireyin çeşitli tutumları arasındaki, gerekse iki bireyin aynı konuya ilişkin tutumları arasındaki farklılıklar bu özelliklerden kaynaklanmaktadır. Tutumların başlıca özelliklerini şöyle sıralayabiliriz;

1. Kuvvet Derecesi: Tutumların kendilerine özgü güçleri vardır. Tutumların gücü, bilişsel, duygusal ve davranışsal öğelerinin güçlerinin toplamından oluşmaktadır. Tutumlar güçleri bakımından çoğunlukla birbirinden farklıdır. Örneğin; a kişinin farklı iki nesneye karşı olan tutumu olumludur; ancak a kişinin bu nesnelere karşı olan tutumlarından birisinin kuvvet derecesi büyük ihtimalle diğerinden yüksek olabilir. Aynı şekilde iki birey aynı nesneye ilişkin benzer tutumlara sahip olabilir. Ancak bu bireylerden birisinin tutumunun diğerininkinden daha kuvvetli ya da daha zayıf olması mümkündür (Güney, 2008)

2. Tutumun Karmaşıklık Derecesi: Bir tutumun veya öğenin karmaşıklığı, bu tutumun veya öğenin içerdiği unsurların çeşitliliğine bağlıdır. İçerilen unsurların sayısı

ve çeşidi arttıkça karmaşıklık derecesi de artacaktır. Gerek bir bireyin farklı iki nesneye ilişkin tutumlarının öğeleri, gerekse iki ayrı nesneye ilişkin tutumlarının öğeleri karmaşıklıkları açısından farklı olabilir. Bir tutumun karmaşıklık derecesi büyük ölçüde öğelerinin karmaşıklık derecesine bağlıdır. Öğeleri karmaşık olan bir tutum, yalın öğelere sahip bir tutumdan daha karmaşık olacaktır. Ayrıca bir tutumun karmaşıklık derecesi ile kuvveti arasında da bir ilişki vardır. Karmaşık tutumlar, genellikle yalın tutumlardan daha kuvvetlidir (Özkalp, 2008).

3. Tutumun Öğeleri Arasındaki Tutarlılık: Güçlü bir tutumda öğeler arasında tutarlılık mevcuttur. Tutum öğeleri arasında uyumsuzluk, yani tutum içi tutarsızlık varsa bir rahatsızlık söz konusu olup bu rahatsızlığın giderilmesi istenecektir. Dolayısıyla öğeleri arasında uyumsuzluk bulunan tutumlar kolaylıkla değiştirilebilen tutumlardır. O halde bir tutumun değiştirilmesi istendiğinde en kolay yol, tutumun öğeleri arasında bir tutarsızlık ya da çelişki oluşturmaktır (Yüksel, 2006).

4. Tutumun Ulaşılabilirliği: Bazı tutumlar, bellekten daha çabuk çağrılabilir ve böylece daha kolay bir şekilde bilinç düzeyine ulaşır ve davranışı etkiler. Tutum objesiyle onun değerlendirilmesi arasındaki bağlantı gücü, hangi tutumun bellekten çağrılacağını ve hangi davranış üzerinde etkili olacağını belirler. Bu bağlantı gücü ne kadar kuvvetli olursa çağrılan tutumun davranış üzerindeki etkisi de o kadar yüksek olur (Ergin, 2006).

2.2. Araştırma Konusu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde araştırma konusu ile ilgili Türkiye’de ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir;

Kayalı (2003), “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları” adlı araştırmasında, ilköğretim okullarında okuyan 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemeyi ve bu tutumların daha pozitif hale getirilebilmesi için neler yapılması gerektiğini araştırmıştır. Bu amaç ile üç ilköğretim okulunda 6. ve 7. sınıflarda okuyan 245 öğrenciye Sosyal Bilgiler tutum testi uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin genelde Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum içinde oldukları belirlenmiştir

Akengin, Sağlam ve Dilek (2002), tarafından “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Görüşleri araştırılmıştır”. Sosyal Bilgiler eğitiminin amaçlarına ulaşmada öğrencilerin yaklaşımlarının tespitini hedefleyen bu çalışma ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili görüşlerini saptamak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin genel olarak Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olumlu düşüncelere sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırmada dikkati çeken bir nokta da öğrencilerin yarıdan fazlasının (%53) Sosyal Bilgiler dersi ile günlük olaylar arasında ilgi bulunmadığını düşünmeleridir.

Tay ve Tay (2006), “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumun Başarıya Etkisini” belirlemeye yönelik araştırmalarında öğrenci tutumları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda;

- Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlar ile cinsiyet arasında farklılık görülmüştür. Kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha olumlu tutum geliştirdikleri saptanmıştır.
- Öğrencilerin tutumları ile başarıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.
- Öğrencilerin ikamet ettikleri yerleşim yeri ile tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.
- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Ergin (2006), “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları” adlı çalışmasında ilköğretim birinci kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, cinsiyet değişkeni ve anne-babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı; sınıf düzeyi, birinci dönem Sosyal Bilgiler karne notları, öğretmenin cinsiyeti ve öğrencinin öğrenim gördüğü okula göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Çoşkun ve Samancı (2011),”İlköğretim 4. ve 5. Sınıflarda Sosyal Beceri Düzeyi İle Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından

İncelenmesi” adlı çalışmalarında sosyal beceri düzeyi ile Sosyal Bilgiler dersine ilişkin öğrenci tutumlarının; okulun bulunduğu yer, sınıf düzeyi, ekonomik durum ve akademik başarı açısından farklılıklar gösterdiğini tespit etmişlerdir.

Öztürk ve Ünal (1999), “Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları” adlı çalışmalarında sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla 1997-1998 öğretim yılında 214 sınıf öğretmenine araştırmacılar tarafından geliştirilen anket ile tutum ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine karşı bazen olumlu tutum gösterdikleri saptanmıştır. Bu tutumun cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olunan okul ve sınıftaki öğrenci sayısına göre değişmediği görülmüştür.

Öztürk ve Baysal (1999), “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları” adlı çalışmalarının sonucunda bu derste başarılı, öğretmenleriyle iyi iletişim kurabilen, derste öğretmeninden daha çok faydalanan ve sınıflarında düz anlatım, kitap çalışması ve gezi gözlem etkinlikleri hariç öğretim etkinlikleri sık kullanılan öğrencilerin daha olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Altıntaş (2003), “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri” adlı araştırmasında 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının cinsiyet, yaş, geçen yılki karne notuna bağlı olarak değişip değişmediğini araştırmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının hiçbir değişkene bağlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kan (2006), “Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Arayışı” adlı çalışmasında öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders başarısı ile Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarını olumlu etkileyecek öğretim anlayışlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmasında Sosyal Bilgiler dersinin değişik yöntem ve tekniklerin yardımıyla işlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Araştırmanın sonucunda, farklı yöntemler kullanılarak işlenen Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin ders başarısı ve Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarını olumlu etkilediği ifade edilmiştir.

Yılmaz ve Şeker (2009), “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgilere Karşı Tutumlarının İncelenmesi” adlı çalışmalarında öğrencilerin Sosyal Bilgilere yönelik tutumlarının sınıf, cinsiyet ve ebeveyn eğitim düzeyi açısından farklılık gösterip göstermediğini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda, ebeveyn eğitim düzeyi çoğunlukla ilkokul olan öğrencilerin Sosyal Bilgilere karşı tutumlarının olumlu olduğu, Sosyal Bilgileri önemli ve ilgi çekici bir ders olarak gördükleri belirlenmiştir. Bu sonuçların ABD’de yapılan araştırma sonuçlarıyla zıtlık gösterdiği görülmüştür.

Sidekli (2010), “İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin 2004 programı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları” adlı çalışmada öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, Sosyal Bilgiler dersine yönelik öğrencilerin olumlu tutum geliştirdikleri ve cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin tutumlarında farklılık olmadığı saptanmıştır.

Deveci (2002), “Sosyal Bilgiler Dersinde Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrencilerin Derse İlişkin Tutumlarına Akademik Başarılarına ve Hatırlama Düzeylerine Etkisi” adlı araştırmasında Sosyal Bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin, öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına, başarılarına ve hatırlama düzeylerine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla öğrencilere ön test ve son test uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, Sosyal Bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenme uygulanan deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin derse ilişkin tutumları, akademik başarıları ve bilgileri hatırlama düzeyleri arasında deney grubu lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Özkal (2000), “Sosyal Bilgiler Dersinde İşbirlikli Öğrenme Ve Geleneksel Öğretim Yöntemlerinin, İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarıları, Benlik Kavramları Ve Tutumları Üzerindeki Etkilerini” incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre işbirlikli öğrenme tekniklerinden birlikte öğrenelim tekniğinin öğrencilerin ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ve benlik kavramları üzerinde geleneksel yöntemlere göre daha etkili olduğu saptanmıştır.

Demirkaya ve Arıbaş (2006), “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında Sosyal Bilgiler öğrencilerinin Coğrafya dersine yönelik tutumlarının

nelerden etkilendiğini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda, Sosyal Bilgiler öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Buna karşın Sosyal Bilgiler öğrencilerinin Coğrafyaya yönelik tutumlarının birinci öğretim ya da ikinci öğretim görmelerine göre farklılaştığı belirlenmiştir.

Dikmenli ve Aslan (2009) “Sınıf Öğretmenliği 1. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması” adlı çalışmalarında sınıf öğretmenliği 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin Coğrafya dersine yönelik tutumlarını ele almışlardır. Çalışmalarının sonucunda sınıf öğretmenliği öğrencilerinin Coğrafya dersine yönelik tutumları orta düzeyde bulunmuştur ve öğrencilerin tutumlarının sınıf düzeylerine göre farklılaştığı ancak cinsiyete ve öğretim türüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Pehlivan ve Köseoğlu (2011) “Fen Lisesi Öğrencilerinin Kimya Dersine Yönelik Tutumları İle Akademik Benlik Tasarımlarının İncelemesi” adlı çalışmalarında fen lisesi öğrencilerinin Kimya dersine yönelik tutumları ile akademik benlik tasarımları cinsiyet, sınıf düzeyi, başarı düzeyi, öğrenim görmeyi planladığı fakülte bazında ele alınmıştır. Araştırmalarında elde edilen bulgularda fen lisesi öğrencilerinin Kimya dersine yönelik tutumları ile akademik benlik tasarımları cinsiyet açısından farklılık göstermediği ve gruplar arasında sınıf düzeyi, başarı düzeyi, öğrenim görmeyi planladıkları fakülte bazında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır.

Akdağ (2005),” İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Bilişsel, Duyuşsal Giriş Davranış Özelliklerinin Başarı ve Tutumlarına Etkisi” adlı çalışmada ilköğretim 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin Sosyal bilgiler dersine yönelik bilişsel ve duyuşsal davranış özellikleri ile ön hazırlık durumlarının ve bu derse ilişkin tutumlarının başarılarına etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, bilişsel giriş davranış özellikleri ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin öğrenci başarısında önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada ayrıca Sosyal Bilgiler ile ilgili ön öğrenmelerin, Sosyal Bilgiler ders başarısını artırdığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Uzun (2006), “Üstün veya Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki” adlı araştırmasında üstün ve özel yetenekli öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ile öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları, sınıf düzeyleri, anne ve babanın eğitim düzeyi, Sosyal Bilgiler ders notu, ders öğretmeninin cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre Sosyal Bilgiler dersine ilişkin daha olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Ayrıca ülkemizde iyi bir meslek ve iyi bir iş sahibi olabilmek için Matematik ve Fen bilimlerine önem verildiği Sosyal Bilgiler dersinin önemsiz bir ders olarak görüldüğü, bunun da Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olumsuz tutumlar beslenmesine yol açtığı belirtilmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin yaşları büyüdükçe Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarında olumsuz değişiklikler meydana geldiği görülmüştür.

Soeharto (1998), “Endonezya ilkokullarında 6. Sınıf Matematik Dersinde Yapılandırmacı Öğrenme Ortamının Öğrenci Tutum ve Başarısına Etkisi” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırma için 30 öğretmen seçilmiştir. Bu öğretmenlerden 15’i yapılandırmacı teknikler konusunda eğitilmiş ve sınıflarında bu teknikleri kullanmak üzere deney grubu olarak seçilmiştir. Diğer 15 öğretmen kontrol grubunu oluşturmuş ve derslerini geleneksel yöntemlerle işlemişlerdir. Bu aşamadan geçirilen öğrencilere öntest ve sontest olarak matematik başarı testi uygulanmıştır. Öğrencilerin tutumlarını ölçmek için matematik tutum ölçeği sürecin hem başında hem de sonunda uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda yapılandırmacı anlayışla eğitim yapılan sınıflardaki öğrencilerin tutum ve başarı düzeylerinin, geleneksel yöntemle eğitim yapılan sınıftaki öğrencilerin tutum ve başarılarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Chiodo ve Byford (2004), “Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Bilgilerden Hoşlanıp Hoşlanmadıklarını araştırmışlardır”. Yaptıkları araştırmada son 30 yıllık verileri de göz önünde bulundurmuşlardır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin Matematik, İngilizce ve Fen bilgisi derslerini ilk sıraya koydukları saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin sevmedikleri fakat yararlılıkları dolayısıyla müfredatta olmasını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Steven ve Corbin (1997), “Comparisons with Other Akademik Subjects and Selected Influences on High School Student’ Attitudes Toward Social Studies” adlı çalışmasında öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının genellikle olumlu olduğu fakat demografik özelliklerin, öğrencilerin çalışma alışkanlıklarının ve aile yapısının öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kız ve erkek öğrencilerin tutumları arasında bir farklılık olmadığı sadece öğrencilerin bu derste ki üniteler hakkında seçici oldukları sonuçlarına da ulaşılmıştır.

Dethlefs (2002), “Relationship Of Constructivist Learning Environment to Student Attitudes and Achievement in High School Mathematics and Science” adlı çalışmasında lise Matematik ve Fen derslerinde yapılandırmacı öğrenme çevresi ile öğrenci tutum ve başarısı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmada matematik ve biyoloji derslerinin yapılandırmacı öğrenme ve geleneksel öğretim yöntemleriyle işlenmesinin öğrenci tutumlarına etkisi incelenmiştir. Araştırmada öğretmen, gözlemci raporu ve öğrencilere uygulanan üç ayrı tutum ölçeği ile veriler toplanmıştır. Öğretmen raporlarına göre yapılandırmacı öğrenme ortamı ile öğrenci başarısı ve tutumları arasında ilişki olmadığı görülmüştür. Gözlemcilerin raporlarına ve öğrenci tutum ölçeklerine göre yapılandırmacı öğrenme ortamının tutumları olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin istatistiksel analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik tarama türünde betimsel bir çalışmadır. Bilindiği gibi tarama modeli nicel araştırma yöntemlerinden olup geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır.

Bu model çerçevesinde ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına göre var olan durum betimlenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğrencilere Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği uygulanmıştır.

Araştırmada öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının; cinsiyet, anne- babanın öğrenim durumu, anne-babanın mesleği, kardeş sayısı, ailenin aylık geliri değişkenleri açısından değişip değişmediği incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Erzurum ili merkez ilçelerinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise seçkisiz olmayan amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak belirlenen ve evrende yer alan 13 ortaokulda öğrenim gören 869 yedinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme alınan okullar Tablo 4.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1.

Araştırmanın Örnekleminde Yer Alan Okulların Dağılımı

Sıra No	Okul Adı (Yakutiye İlçesi)
1	Kültür Kurumu Ortaokulu
2	Şair Nefi Ortaokulu
3	G.A. M.PAŞA Ortaokulu
4	İnönü Ortaokulu
5	M. Fevzi Çakmak Ortaokulu
Sıra No	Okul Adı (Palandöken ilçesi)
1	Sabahattin Solakoğlu Ortaokulu
2	Necmettin Karaduman Ortaokulu
3	Turgut Özal Ortaokulu
4	Yahya Kemal Ortaokulu
Sıra No	Okul Adı (Aziziye İlçesi)
1	19 Mayıs Ortaokulu
2	23 Nisan Ortaokulu
3	Zübeyde Hanım Ortaokulu
5	Ertuğrul Gazi Ortaokulu

3.3. Verilerin Toplanması

Verileri toplamak amacıyla Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeğinin uygulanabilmesi için 18.02.2013 tarih ve B. 08. MEM. 4. 25. 00. 65-605 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı onayı ile gerekli olan araştırma izni alınmıştır. Örnekleme alınan okullarda 7. sınıf öğrencilerine araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Ölçek formları araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapılarak öğrencilere bizzat uygulanmıştır. 7. sınıf öğrencilerine ait 869 ölçek formu geçerli kabul edilerek değerlendirmeye alınmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

3.4.1. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği

Bu araştırmada Demir ve Akengin (2010) tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Alanyazından elde edilen bilgiler ışığında araştırmacılar tarafından 42’si olumlu 43 olumsuz 85 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. İlgili uzman öğretim üyelerinin görüşü ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin önerileri doğrultusunda gerek maddelerin kapsam geçerliği gerekse ifade ediliş biçimleri açısından, uygun bulunmayan 13 madde çıkarılmıştır. Uzman görüşleri ve ön denemelerden sonra 72 maddelik taslak ölçek, Ordu, Muş, Diyarbakır ve İstanbul illerinde bulunan ilköğretim okullarının altıncı ve yedinci sınıflarında öğrenim görmekte olan 640 öğrenciden oluşan çalışma grubuna uygulanmıştır. Uygulama sonuçlarına göre faktör analizi yapılmış ve analiz sonucuna göre yapı geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla faktör analizi uygulanmış ve Varimax Döndürme (Rotation) metodu kullanılmıştır. Faktör sayısına her hangi bir sınırlama getirilmemiştir. Araştırmada alt kesme noktası olarak 0.50 kabul edilmiştir. Faktör analizi sonucunda, alt kesme noktası olarak 0.50’nin altında kalan maddeler ölçekten çıkartılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi çalışmalarından önce, ölçeğin iç tutarlılık katsayılarını belirlemek maksadıyla, Cronbach Alfa, Guttman ve Spearman-Brown güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Geçerlilik ve güvenirlik çalışmalarının son aşamasında doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi çalışmalarına yer verilmiştir. Ölçek derecelemesi şu şekilde yapılmıştır: “**Hiç Katılmıyorum: 1**”, “**Katılmıyorum: 2**”, “**Kararsızım: 3**”, “**Katılıyorum: 4**” ve “**Tamamen Katılıyorum: 5**”tir. Ölçekte belirlenen olumsuz cümlelerin cevapları “Tamamen Katılıyorum: 1” den “Hiç Katılmıyorum: 5”e, “Katılıyorum: 2” den “Katılmıyorum: 4”e doğru ters yönde yeniden kodlanmıştır.

Bu çalışma için Sosyal Bilgiler Dersi Tutum ölçeğinin madde sayıları, ortalama skorları, standart sapmaları ve güvenirlik katsayıları Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3. 2.

Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin Güvenirlik Katsayıları, Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Ölçeği Boyutları	Madde Sayısı	Alpha	$\bar{X}$	SS	n
Öğrenme İsteği	7	.85	26,621	6,582	869
Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma	8	.88	29,057	7,466	869
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	6	.84	24,310	5,817	869
Sosyal Bilgiler Sevgisi	5	.81	20,212	4,746	869
Toplam[Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği]	26	94	100,202	21,329	869

3.4.2. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada Sosyal Bilgiler tutum ölçeği ile birlikte cinsiyet, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu, anne-babanın mesleği, ailenin aylık geliri değişkenlerinden oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Toplanan veriler, SPSS 16 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analizde;

1. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız gruplar için uygulanan “t testi” ile

2. Anne-baba eğitim durumu, anne-babanın mesleği, kardeş sayısı, ailenin aylık geliri değişkenlerine göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü “Varyans” (ANOVA) ile analiz edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular, tablolar halinde verilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

Kişisel bilgilere ilişkin sorulara öğrencilerin verdikleri cevaplar frekans (n) ve yüzde (%) kullanılarak tablolaştırılıp genel olarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kız	434	49,9
Erkek	435	50,1
Toplam	869	100,0

Tablo 4.1’e göre araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin %49,9’u (n=434) kız, %50,1’i (n=435) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Bu değerler, öğrencilerin cinsiyetleri açısından oranlarının birbirine yakın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.2’de öğrencilerin babalarının öğrenim durumlarına göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 4.2.

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Baba Öğrenim Durumu	n	%
Okur-Yazar	23	2,6
İlkokul	136	15,7
Ortaokul	244	28,1
Lise	304	35,0
Üniversite	127	14,6
Lisansüstü	35	4,0
Toplam	869	100,0

Tablo 4.2'e göre öğrencilerin babalarının öğrenim durumları ile ilgili olarak %2,6'sının (n=23) okur-yazar olduğu, %15,7'sinin (n=136) ilkokul mezunu, %28,1'nin (n=244) ortaokulu mezunu, %35,0'ının (n=304) lise mezunu, %14,6'sının (n=127) üniversite mezunu olduğu ve %4,0'nün (n=35) ise lisansüstü eğitim yaptığı görülmektedir.

Bu veriler doğrultusunda 7. sınıf öğrencilerinin babalarının öğrenim durumlarına göre en yüksek yüzdeye %35,0 ile lise mezunu maddesi sahiptir. Bu maddeyi %28,1 ile ortaokul ve %15,7 ile de ilkokul mezunları takip etmektedir. Bulguya göre, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna bakıldığında %78,8'ini yani üçte ikisini ortaokul, lise ve ilkokul mezunu velilerin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.3.

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Anne Öğrenim Durumu	n	%
Okur-Yazar Değil	62	7,1
Okur-Yazar	36	4,2
İlkokul	258	29,7
Ortaokul	324	37,3
Lise	142	16,3
Üniversite	47	5,4
Toplam	869	100,0

Tablo 4.3'e göre %37,3 (n=324) ile öğrencilerin annelerinin ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Bu değeri %29,7 (n=258) ile ilkokul mezunu anneler izlemektedir. Lise mezunu annelerin yüzdesi %16,3 (n=142), üniversite mezunu

annelerin yüzdesi %5,4 (n=47)'tür. Bu bulgu babaların öğrenim durumu ile kıyaslanamayacak kadar düşüktür. Annelerin %7,1'inin (n=62) okur-yazar olmaması da dikkat çekicidir.

Öğrencilerin babalarının öğrenim durumlarının en yüksek yüzde ile lise, ortaokul ve ilkokul mezunlarında toplandığı görülürken; annelerinin öğrenim durumlarının en yüksek yüzdeyle, %37,3 ortaokul, %29,7 ile ilkokul, %16,3 ile lisenin oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu verilere göre babaların öğrenim durumu annelerin öğrenim durumundan daha yüksektir.

Tablo 4.4.

Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	n	%
1-3	578	66,5
4-6	255	29,3
7-9	36	4,2
Toplam	869	100,0

Tablo 4.4'e göre öğrencilerin %66,5'inin (n=578) 1-3, %29,3'ünün (n=255) ise 4-6 arası kardeşe sahip oldukları tespit edilmiştir. Yediden daha fazla kardeşe sahip olanların oranı ise %4,2 (n=36)'dir.

Bu veriler doğrultusunda en yüksek yüzdeye %66,5 ile 1-3 kardeş sayısında ulaşılırken, öğrencilerin % 33,5'nin 4 ve daha fazla kardeşe sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.5.

Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

Aylık Gelir	n	%
0-1000	295	33,9
1001-2000	288	33,2
2001-3000	173	19,9
3001-4000	61	7,0
4001 ve yukarısı	52	6,0
Toplam	869	100,0

Tablo 4.5'e göre öğrencilerin %33,9'unun (n=295) 1000 TL ve altı, %33,2'sinin (n=288) 1001-2000 TL arasında, %19,9'unun (n=173) 2001-3000 TL arası, %7,0'ının (n=61) ise 3000 TL üzerinde gelire sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 4.6.

Öğrencilerin Babalarının Meslek Durumuna Göre Dağılımı

Baba Meslek Türü	n	%
İşçi	189	21,7
Memur	232	26,7
Esnaf	117	13,5
Çiftçi	35	4,0
Emekli	92	10,6
İşsiz	37	4,3
Serbest meslek	167	19,2
Toplam	869	100,0

Tablo 4.6'e göre öğrencilerin babalarının mesleklerinin %21,7'sinin (n=189) işçi, %26,7'sinin (n=232) memur, %13,5'inin (n=117) esnaf, %4,0'ının (n=35) çiftçi, %10,6'sının (n=92) emekli, %4,3'ünün (n=37) işsiz ve %19,2'sinin (n=167) serbest meslek olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin babalarının meslek türüne göre %26,7 ile memurluğun birinci sırada, %21,7 ile işçi seçeneğinin ise ikinci sırada olduğu görülmektedir. Bu iki meslek türü (memur, işçi) örneklemdeki öğrencilerin %48,4'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 4.7.

Öğrencilerin Annelerinin Meslek Durumuna Göre Dağılımı

Anne Meslek Türü	n	%
Ev hanımı	754	86,8
Memur	52	6,0
İşçi	36	4,1
Serbest meslek	27	3,1
Toplam	869	100,0

Tablo 4.7'e göre örnekleme oluşturan öğrencilerin annelerinin mesleklerinin %86,8'inin (n=754) ev hanımı, %6,0'ının (n=56) memur, %4,1'inin (n=36) işçi, %3,1'inin (n=27) ise serbest meslek olduğu görülmektedir.

Bu bulguya göre örneklemdaki öğrencilerin annelerinin tamamına yakın bir kısmının çalışmadığı, sadece %13,2'lik bir kısmının çalışma hayatında yer aldığı belirlenmiştir.

4.2. Ortaokul Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir

4.2.1. Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular

Tablo 4.8'de öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına (*öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma, öğretmenden kaynaklanan tutumlar ve Sosyal Bilgiler sevgisi*) ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.8.

Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Öğrenme İsteği	Kız	434	26,663	6,680	,189	,850
	Erkek	435	26,579	6,491		
Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma	Kız	434	28,965	7,602	,-363	,717
	Erkek	435	29,149	7,336		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Kız	434	24,781	5,566	2,387	,017*
	Erkek	435	23,841	6,027		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Kız	434	20,343	4,465	,809	,419
	Erkek	435	20,082	5,012		

*p<.05

Tablo incelendiğinde, örnekleme katılan kız ve erkek öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma ve Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarıyla ilgili görüşlerinin ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu tespit edilmiştir. Örnekleme katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri arasında *öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma ve Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarında 0,05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buradan hareketle, örnekleme katılan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının *öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma ve Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarıyla ilgili olarak birbirlerinden farklı düşünmedikleri söylenebilir.

Ancak öğrencilerin cinsiyetlerine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* boyutu 0,05 önem düzeyinde kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir.

4.2.2. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular

Öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgulara Tablo 4.9’da yer verilmiştir.

Tablo 4.9.

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Baba Öğrenim	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Öğrenme İsteği	Gruplar Arası	291,958	5	58,392	1,350	,241
	Gruplar İçi	37318,484	863	43,243		
	Toplam Kareler	37610,442	868			
Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma	Gruplar Arası	449,542	5	89,908	1,618	,153
	Gruplar İçi	47943,581	863	55,555		
	Toplam Kareler	48393,123	868			
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Gruplar Arası	419,288	5	83,858	2,499	,029*
	Gruplar İçi	28960,823	863	33,558		
	Toplam Kareler	29380,110	868			
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Gruplar Arası	180,746	5	36,149	1,610	,155
	Gruplar İçi	19370,870	863	22,446		
	Toplam Kareler	19551,616	868			

*p<.05

Öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulgulara göre babaların öğrenim durumunun öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını (*öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi*) etkilemediği söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili “*öğretmenden kaynaklanan tutumlar*” boyutuna ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin görüşleri ile babası lise mezunu olan öğrencilerin görüşleri arasında, babası lise mezunu olan öğrenciler lehine; babası okuryazar, ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin görüşleri ile babası üniversite mezunu olan öğrencilerin görüşleri arasında, babası üniversite mezunu olan öğrenciler lehine bir farklılaşmanın olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre, öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerinin öğrencilerin görüşleri üzerinde etkiye sahip olduğu ve özellikle babası üniversite mezunu olan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlardan *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* boyutuna yönelik görüşleri olumlu etkilediği söylenebilir.

4.2.3. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular

Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgulara Tablo 4.10'da yer verilmiştir.

Tablo 4.10.

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Anne Öğrenim	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Öğrenme İsteği	Gruplar Arası	65,905	5	13,181		
	Gruplar İçi	37544,537	863	43,505	,303	,911
	Toplam Kareler	37610,442	868			
Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma	Gruplar Arası	178,828	5	35,766		
	Gruplar İçi	48214,296	863	55,868	,640	,669
	Toplam Kareler	48393,123	868			
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Gruplar Arası	147,436	5	29,487		
	Gruplar İçi	29232,675	863	33,873	,871	,500
	Toplam Kareler	29380,110	868			
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Gruplar Arası	49,962	5	9,992		
	Gruplar İçi	19501,653	863	22,598	,442	,819
	Toplam Kareler	19551,616	868			

*p>.05

Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma*, *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durum annelerin öğrenim durumu farklılık gösterse de öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına (*öğrenme isteği*, *Sosyal ilgiler dersinden hoşlanma*, *öğretmenden kaynaklanan tutumlar*

ve Sosyal Bilgiler sevgisi) ilişkin görüşlerinin birbirine yakınlık gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

4.2.4. Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular

Öğrencilerin babalarının mesleğine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgulara Tablo 4.11’de yer verilmiştir.

Tablo 4.11.

Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Baba Meslek	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Öğrenme İsteği	Gruplar Arası	492,282	6	82,047		
	Gruplar İçi	37118,160	862	43,061	1,905	,077
	Toplam Kareler	37610,442	868			
Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma	Gruplar Arası	556,176	6	92,696		
	Gruplar İçi	47836,947	862	55,495	1,670	,125
	Toplam Kareler	48393,123	868			
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Gruplar Arası	265,875	6	44,312		
	Gruplar İçi	29114,236	862	33,775	1,312	,249
	Toplam Kareler	29380,110	868			
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Gruplar Arası	114,245	6	19,041		
	Gruplar İçi	19437,370	862	22,549	,844	,536
	Toplam Kareler	19551,616	868			

*p>.05

Öğrencilerin babalarının mesleğine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma*, *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında

0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulgu, baba mesleğinin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili (*öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma, öğretmenden kaynaklanan tutumlar ve Sosyal Bilgiler sevgisi*) görüşlerini etkilemediği şeklinde yorumlanabilir.

4.2.5. Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular

Öğrencilerin annelerinin mesleğine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgulara Tablo 4.12’de yer verilmiştir.

Tablo 4.12.

Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Anne Meslek	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Öğrenme İsteği	Gruplar Arası	47,095	3	15,698		
	Gruplar İçi	37563,347	865	43,426	,361	,781
	Toplam Kareler	37610,442	868			
Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma	Gruplar Arası	69,572	3	23,191		
	Gruplar İçi	48323,551	865	55,865	,415	,742
	Toplam Kareler	48393,123	868			
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Gruplar Arası	125,060	3	41,687		
	Gruplar İçi	29255,051	865	33,821	1,233	,297
	Toplam Kareler	29380,110	868			
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Gruplar Arası	22,645	3	7,548		
	Gruplar İçi	19528,971	865	22,577	,334	,801
	Toplam Kareler	19551,616	868			

*p>.05

Öğrencilerin annelerinin mesleğine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma, öğretmenden*

kaynaklanan tutumlar ve Sosyal Bilgiler sevgisi boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulgu, anne mesleğinin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili (*öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma, öğretmenden kaynaklanan tutumlar ve Sosyal Bilgiler sevgisi*) görüşlerini etkilemediği şeklinde yorumlanabilir.

4.2.6. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular

Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgulara Tablo 4.13’de yer verilmiştir.

Tablo 4.13.

Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Aylık Gelir	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Öğrenme İsteği	Gruplar Arası	71,570	4	17,893	,412	,800
	Gruplar İçi	37538,872	864	43,448		
	Toplam Kareler	37610,442	868			
Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma	Gruplar Arası	68,168	4	17,042	,305	,875
	Gruplar İçi	48324,956	864	55,932		
	Toplam Kareler	48393,123	868			
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Gruplar Arası	120,382	4	30,096	,889	,470
	Gruplar İçi	29259,728	864	33,865		
	Toplam Kareler	29380,110	868			
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Gruplar Arası	139,636	4	34,909	1,554	,185
	Gruplar İçi	19411,980	864	22,468		
	Toplam Kareler	19551,616	868			

*p>.05

Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma, öğretmenden kaynaklanan tutumlar ve Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulgulara göre, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına (*öğrenme isteği, Sosyal bilgiler*

dersinden hoşlanma, öğretmenden kaynaklanan tutumlar ve Sosyal Bilgiler sevgisi) ilişkin görüşlerinin ailelerinin aylık gelir durumu açısından değişkenlik göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

4.2.7. Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığa Yönelik Bulgular

Öğrencilerin kardeş sayısına göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri arasındaki farklılığa yönelik bulgulara Tablo 4.14’de yer verilmiştir.

Tablo 4.14.

Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılığın Karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	p
Öğrenme İsteği	Gruplar Arası	136,513	2	68,256		
	Gruplar İçi	37473,929	866	43,272	1,577	,207
	Toplam Kareler	37610,442	868			
Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma	Gruplar Arası	239,206	2	119,603		
	Gruplar İçi	48153,917	866	55,605	2,151	,117
	Toplam Kareler	48393,123	868			
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Gruplar Arası	47,205	2	23,603		
	Gruplar İçi	29332,905	866	33,872	,697	,498
	Toplam Kareler	29380,110	868			
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Gruplar Arası	19,806	2	9,903		
	Gruplar İçi	19531,810	866	22,554	,439	,645
	Toplam Kareler	19551,616	868			

*p>.05

Öğrencilerin kardeş sayısına göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma, öğretmenden kaynaklanan tutumlar ve Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bulgu, öğrencilerin Sosyal Bilgiler

dersine yönelik tutumlarıyla (*öğrenme isteği, Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma, öğretmeninden kaynaklanan tutumlar ve Sosyal Bilgiler sevgisi*) ilgili görüşlerinin kardeş sayısı değişkeninden bağımsızdır şeklinde yorumlanabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın bu bölümünde ortaya konulan alt problemler çerçevesinde elde edilen bulgu ve yorumlar doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlara yer verilmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında ortaya çıkan sonuçlar araştırmanın alt problemlerine göre aşağıda sunulmuştur.

5.1.1. Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri arasında *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarında 0,05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Literatürde (Ergin, 2006; Altıntaş 2003; Steven ve Corbin, 1997) cinsiyet değişkeni ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar araştırmadaki sonucu destekler niteliktedir.

Ancak öğrencilerin cinsiyetlerine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili “*öğretmenden kaynaklanan tutumlar*” boyutuna ilişkin görüşleri arasında 0,05 önem düzeyinde kız öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Tay ve Tay (2006), çalışmalarında cinsiyet değişkeni ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmişlerdir.

5.1.2. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak öğrencilerin babalarının öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili “*öğretmenden kaynaklanan tutumlar*” boyutuna ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguya göre, öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerinin yükselmesi öğrencilerin görüşleri üzerinde etkiye sahiptir ve özellikle babası üniversite mezunu olan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlardan *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* boyutuna yönelik görüşleri olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.3. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma*, *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ergin (2006), çalışmasında anne-babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulmaması çalışma ile paralellik göstermektedir.

5.1.4. Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin babalarının mesleğine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma*, *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

5.1.5. Öğrencilerin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin annelerinin mesleğine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma*, *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

5.1.6. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirine göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma*, *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

5.1.7. Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerin kardeş sayısına göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla ilgili *öğrenme isteği*, *Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma*, *öğretmenden kaynaklanan tutumlar* ve *Sosyal Bilgiler sevgisi* boyutlarına ilişkin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

5.2. Öneriler

1. Sosyal Bilgiler, küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerikli demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir derstir (Doğanay, 2002). Bu araştırmada anne-baba öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu yönde geliştiği görülmüştür. Dolayısıyla okul aile birliği ve öğretmenler, düzenli bir şekilde çalışarak velileri Sosyal Bilgiler dersi hakkında bilgilendirebilirler. Böylece hem velilerin hem de öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde gelişmesi sağlanabilir. Buna bağlı olarak Sosyal Bilgiler dersinin etkili ve uyumlu bireyler yetiştirme görevini yerine getirmesi daha sağlam bir şekilde gerçekleştirilebilir.

2. Araştırmada öğretmenlerden kaynaklanan tutum boyutunda öğrencilerin görüşleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. B u bulguya dayanarak öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının hangi öğretmen modelinden dolayı değişiklik gösterdiği ve ne tür öğretmen davranışlarının öğrencilerin tutumlarını etkilediği araştırılmalıdır.

3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde artırmak için öğretim sürecinde yapılan etkinliklerin daha çeşitli olması sağlanabilir. Böylece Sosyal Bilgiler dersinin konuları daha çekici hale getirilebilir.

4. Araştırmamız nicel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Buna benzer araştırmalar nitel yöntem kullanılarak da yapılabilir.

5. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sosyal Bilgiler tutum ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırma; farklı veri toplama aracı, farklı örneklem grubu ve farklı değişkenler kullanılarak da yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, H. (2005). *İlköğretim altıncı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin başarı ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akengin, H., Sağlam, D., Dilek, A. (2002). İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşleri. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (16), 1-12.
- Akyüz, Y. (1993). *Türk eğitim tarihi başlangıçtan 1993'e*. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.
- Akyüz, Y. (2005). *Türk eğitim tarihi M.Ö 1000- M.S 2004*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akdağ, H. (2009). Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve Türkiye'deki yeri. *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar I*. Refik Turan, Ali Murat Sümbül, Hakan Akdağ (Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Altıntaş, S. U. (2003). *İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Aslan, C. A., Dikmenli, Y. (2009). Sınıf öğretmenliği birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Eğiti Fakültesi Dergisi*, 10(2), 29-36.
- Ata, B. (2009). Sosyal bilgiler öğretim programı. *Sosyal bilgiler öğretimi / Demokratik vatandaşlık eğitimi*. (s. 34). Ankara Pegem A Yayıncılık.
- Ata, B. (2007). Sosyal bilgiler öğretim programı. Cemil Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırıcı bir yaklaşım* (üçüncü baskı). (s. 71-83). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Barlı, Ö. (2007). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Büro Basımevi.
- Baysal, A. C. , Tekarslan, E. (2004). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Avcıol Yayınevi.
- Berk, F. (2012). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde performans görevlerine yönelik geliştirilen tutum ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or*

- Turkic*, 7(3), 598-615, Summer 2012. Ankara Turkey. <http://turkoloji.cu.edu.tr>. adresinden 19.12.2012 tarihinde alınmıştır.
- Bilgili, S. (2010). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. Ali Sinan Bilgili (Ed.). *Sosyal bilgilerin temelleri* (s. 19-20). Ankara Pegem A yayıncılık.
- Bloom, B.J. (1995). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme*. (Çev. Durmuş Ali Özçelik). İstanbul: MEB Yayınları.
- Buluç, B. (2000). Sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öğretmenlik sertifikası programlarına yönelik tutumları. *Toplumsal Düşünce Dergisi*, (5), 41-48.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (dokuzuncu baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Chapman, E. N. (1999). *Tutum*. (Çev. Alp Durmuş). İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Chiodo, J. J., Byford, J. (2004). Do they really dislike social studies? A study of middle and high schools students, *Journal of social studies* 75 research, Manhattan. http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3823/is_200404/ai_n9406032/print adresinden 10.03.2013 tarihinde alınmıştır.
- Civek, B. D. (2008). *Yeni sosyal bilgiler dördüncü ve beşinci sınıf programlarında vatandaşlık eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelikkaya, H. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alfa Basım.
- Çoşkun, N. (2011). *İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarda sosyal beceri düzeyi ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Demirel, Ö., Kaya, Z. (2002). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirkaya, H., Arıbaş, K. (2006). Sosyal bilgiler öğretmenliği üçüncü sınıf Öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 179-187.
- Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler eğitimi*. Ankara: Yök Dünya Bankası.
- Dethlefs, T. (2002). Relationship of constructivist learning environment to student attitudes and achievement in high school mathematics and science.

<http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/359944> adresinden 11.02.2013 tarihinde alınmıştır.

- Deveci, H. (2002). *Sosyal bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına, akademik başarılarına ve hatırlama düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (geliştirilmiş beşinci baskı). (s.18-25). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dönmez, C. (2003). *Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramları: Sosyal bilgiler konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara Gündüz Yayıncılık.
- Erden, M. (2008). *Gelişim, öğrenme, öğretim*. (on yedinci basım). Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Erden, M. (tarihsiz). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (1999). *İşletmelerde Davranış*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Ergin, A. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Fidan, M. (1986). *Okullarda öğrenme ve öğretme. Kavramlar, ilkeler, yöntemler*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Gülbenkian Komisyonu, (2005). *Sosyal bilimleri açın, sosyal bilimlerin yeniden yapılandırılması üzerine bir rapor*. (Çev. Şirin Tekelli). İstanbul Metis Yayınları. <http://www.tarihvakfi.ogr.tr>. adresinden 19.12.2012 tarihinde alınmıştır.
- Güney, S. (2008). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güven, B. (2007). Öğretim ilke ve yöntemleriyle ilgili temel kavramlar. Şeref Tan (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ikinci baskı). (s. 2). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Hızarcı, S. H. (2009). *İlköğretimde altıncı sınıf yeni sosyal bilgiler ders kitaplarının okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum, algı, iletişim*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Yeni İnsan ve insanlar*. İstanbul Evrim Yayınevi.

- Kan, Ç. (2006). Etkili sosyal bilgiler öğretimi arayışı. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 537-544.
- Kaya, İ. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beden dili hareketlerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kayalı, H. (2003). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (18), 79-92.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (yirmi ikinci baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kısakürek, M.A. (1989). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Koluman, S. (2011). *İlköğretim altı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan küresel bağlantılar öğrenme alanına yönelik öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Köseoğlu, P., Pehlivan, H. (2011). Fen lisesi öğrencilerinin kimya dersine yönelik tutumları ile akademik benlik tasarımlarının incelemesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 90-102.
- MEB (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Meydan, A. (2001). *İlköğretim birinci kademe sosyal bilgiler öğretimi coğrafya ünitelerinin işlenişinde laboratuvar ve görsel-işitsel materyal kullanımının öğrencilerin niteliksel gelişimine etkisinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- NCSS, (1992). *What is social studies? Washington DC: national council for the social studies*. [www. Socialstudies.org/ standards/ intruduction](http://www.Socialstudies.org/standards/introduction) adresinden 19. 12. 2012 tarihinde alınmıştır.
- Oğur, M. (2009). *Altı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Oğuzkan, A. F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Oral, B. (2000). Sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme ile küme çalışması yöntemlerinin öğrencilerin erişileri, derse yönelik tutumları ve öğrenilenlerin kalıcılığı üzerindeki etkileri. *Eğitim Araştırma Dergisi*, 2(19), Ankara.
- Özdemir, A. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde işbirliğine dayalı öğrenme yönteminin ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin problem çözme başarısına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özeren, G. (2011). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımların öğretmenler tarafından gerçekleştirilme düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Özkalp, E. (2008). *Davranış bilimine giriş*. Eskişehir.
- Özkal, N. (2000). *Sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme ve geleneksel öğretim yöntemlerinin, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarıları, benlik kavramları ve tutumları üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özmen, C. (2011). Sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık aktarımı yaklaşımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 435-455.
- Öztürk, C., Keskin, S.ve Keskin Y. (2004).İlköğretim okulu dördüncü ve beşinci sınıf sosyal bilgiler derslerinde materyal / teknoloji kullanım durumu. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (19), 107-120.
- Öztürk, C. (2007). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. Cemil Öztürk ve Hamza Akengin (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı yaklaşım* (s. 43-46). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Cemil Öztürk ve Hamza Akengin (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi / Demokratik vatandaşlık eğitimi* (s. 5-6). Ankara Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. , Baysal, N. (1999). İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (6), 11-22.
- Öztürk, C. , Dilek, D. (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek (Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Öztürk, C. , Ünal, S. (1999). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (6), 1-9.
- Öztürk, C., Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. (3. Baskı). Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih öğretimi*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (s. 12). Ankara Pegem A Yayıncılık.
- Safran, M. (2009). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara Pegem A Yayıncılık.
- Samancı, O., Coşkun, N. (2012). İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarda sosyal beceri düzeyi ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Educational and Instructional Studies in The World*, Volume, 2 Issue 1.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. (on dördüncü basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sherif, M., Sherif, C. W. (1996). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul Sosyal Yayınları.
- Sidekli, S. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin 2004 programı doğrultusunda sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *Asos Akademi* , (3), 5-6.
- Soeharto, S. (1998). The effects of a Constructivist learning environment on grade six Student Achievement and attitude toward Mathematics in Indonesion primary schools. <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/9911461> adresinden 11.02.2013 tarihinde alınmıştır.
- Sönmez, V. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. Gürhan Can (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 4). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Steven, S., Corbin J. (1997). Comparisons with Other akademik Subjects and Selected influences on high schools student' attitudes toward social studies. *Journal of social studies research*. Manhattan: Fall, Vol, 21 Iss, 2, Pg: 13, 6 pgs.
- Şeker, M., Yılmaz, K. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgilere karşı tutumlarının incelenmesi. fbd. aydin.edu.tr/ makaleler adresinden 02.12.2012 tarihinde alınmıştır.
- Taşdemir, M. (2000). *Eğitimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tay, B. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.). *Sosyal Bilgilerin temelleri* (s. 11-13). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tay, B., , Tay, B.A. (2006). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1).
- Turgut, A. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler altıncı ve yedinci sınıf ders kitaplarında ölçme ve değerlendirme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Turgut, M. F. (1990). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara.
- Urçar, A. (2011). *Altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan coğrafya konularının öğretim sürecine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi (Erzurum ili Aşkale ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Uzun, A. (2006). *Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasında ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yanpar, T. (2006). Etkili ve anlamlı bir öğrenme için kuramsal yaklaşımlar ve yapılandırmacılık. Cemil Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Yaşar, Ş., Ünlüer, G. (2011). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımının dördüncü sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Elementary Education Online*, 10(1), 109-120.

- Yazıcı, H. , Koca, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretim programı. Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (s. 23-27). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2009). *Eğitim psikolojisi: gelişim, öğrenme, öğretim*, (beşinci basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yıldırım, T. (2006). *Türkiye’de ilköğretim altıncı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi ile Azerbaycan’da altıncı ve yedinci sınıf tarih derslerinin muhteva yönünden karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, M. (2011). *2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programının birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirliğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Yılmaz, Ö. (2002). *İlköğretim beşinci sınıflarda sosyal bilgiler öğretimi ve problem çözme yöntemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yüksel, Ö. (2006). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli öğrenciler,

“Ortaokul 7.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” konulu bir çalışma yapmaktayım. Size uygun olan cevaplara (X) işareti koymanız yeterli olacaktır. Soruları özenle cevaplamanız araştırmaya önemli katkı sağlayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Elif MERAL

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri

Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

1	Cinsiyetiniz	(1) Kız (2) Erkek
2	Babanızın öğrenim durumu	(1) Okuryazar değil (2) Okuryazar (3) İlkokul (4) Ortaokul (5) Lise (6) Üniversite (7)Lisansüstü (Yüksek lisans, doktora)
3	Annenizin öğrenim durumu	(1) Okuryazar değil (2) Okuryazar (3) İlkokul (4) Ortaokul (5) Lise (6) Üniversite (7)Lisansüstü (Yüksek lisans, doktora)
4	Kardeş sayınız	(1) 1-3 (2) 4-6 (3) 7-9 (4) 10 ve üstü
5	Ailenizin aylık geliri	(1) 0-1.000 TL (2) 1.001-2.000 TL (3) 2.001-3.000 TL (4) 3.001-4.000 TL (5) 4.001 ve yukarısı
6	Babanızın mesleği	(1) İşçi (2) Memur (3) Esnaf (4) Çiftçi (5) Emekli (6) İşsiz (7) Serbest Meslek
7	Annenizin mesleği	(1)Ev hanımı (2) Memur (3) Esnaf (4) İşçi (5) Emekli (6) Serbest Meslek

EK 2. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği

MADDELER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1- Sosyal Bilgiler dersinde zilin nasıl çaldığını anlamıyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
2- Sosyal Bilgiler dersinden nefret ediyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3- Sosyal Bilgiler dersi yerine başka bir derse girmeyi tercih ederim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
4- Mecbur olmasam Sosyal Bilgiler dersine girmem.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
5- Keşke her ders Sosyal Bilgiler olsa...	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
6- Bence Sosyal Bilgiler dersine ayrılan sürenin azaltılması gerekir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
7- Ah ah keşke Sosyal Bilgiler olmasa...	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
8- Sosyal Bilgiler dersinin konuları bana çok eğlenceli geliyor.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
9- Sosyal Bilgiler dersinde yeni konuları öğrenmek bana heyecan veriyor.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
10- Sosyal Bilgiler dersi bende güzel duygular uyandırıyor.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
11- Sosyal Bilgiler dersini iple çekiyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
12- Sosyal Bilgiler sevdiğim dersler arasındadır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
13- Mümkün olsa boş derslerimde Sosyal Bilgiler dersine girmek isterim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
14- Tarihi hikayeleri dinlemek bana zevk verir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
15- Boş zamanlarımda Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili kitapları okurum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
16- Sosyal Bilgiler öğretmenimiz beni Sosyal Bilgiler dersinden soğuttu.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
17- Sosyal Bilgiler öğretmeni yüzünden Sosyal Bilgiler kelimesini bile duymak istemiyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
18- Sosyal Bilgiler öğretmenimden nefret ediyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
19- Sosyal Bilgiler dersinde asla başarılı olamam.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
20 - Sosyal Bilgiler öğretmenim bana Sosyal Bilgiler dersini sevdirdi.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
21- Sosyal Bilgiler dersine çalışmam gerektiği zaman kendimi yorgun hissediyorum.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
22- Hata yapmaktan korktuğum için Sosyal Bilgiler dersinde konuşmam.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
23- Sosyal Bilgiler dersinden asla iyi bir not alamam.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
24- Sosyal Bilgiler dersi olmasaydı okulu daha çok severdim.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
25- Sosyal Bilgiler dersi zaman kaybıdır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
26- Sosyal Bilgiler dersinde canım çok sıkılıyor.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)

EK 3: İZİN DİLEKÇESİ**İLKÖĞRETİM BÖLÜM BAŞKANLIĞINA**

Danışmanı olduğum 10320102007 nolu yüksek lisans öğrencisi Elif Meral **Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi** adlı tez çalışması yapmaktadır. Bu nedenle Erzurum il merkezindeki ilköğretim okullarında eğitim gören 7. sınıf öğrencilerine ölçek uygulamak durumundadır. Erzurum Milli Eğitim Müdürlüğü'nden uygulanacak ölçek için ilgili izin alınması konusunda, gereğini bilgilerinize arz ederim.

28. 12. 2012

Doç. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN

EK 4. ANKET İZİN DİLEKÇESİ

T.C.
ERZURUM VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 36648235-605

Konu : Anket Çalışması

18.01.2013 1588

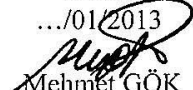
VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığı'nın Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri konulu
07.03.2012 tarihli ve 3616 (2012/13) sayılı genelgesi
b) 08.01.2013 tarihli ve 480 sayılı yazı.

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Elif MERAL'ın ilgi (b) yazı ile "Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu tez çalışmasına esas teşkil edecek anket uygulamasını başvuru ekinde isimleri bulunan ilimiz okullarında yapma isteği, ilgi (a) genelge çerçevesinde Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Abdullah HİLGE
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../01/2013

Mehmet GÖK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Y.Mumcu Mah. Atatürkevi Cad. Proje Koordinasyon Merkezi Yakutiye
ERZURUM

Ayrıntılı bilgi için irtibat : ŞEF
Telefon : Faks : (0442) 2344805

e-posta : erzurummem@meb.gov.tr

Elektronik Ağ : <http://erzurum.meb.gov.tr>

EK 5. Anket İzin Dilekçesi

T.C.
ERZURUM VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 36648235 / 01 -

Konu : Tez Çalışması

11.02.2013

3842

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

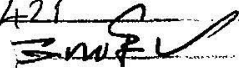
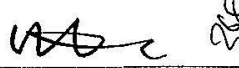
İlgi : 08/01/2013 tarihli ve B.08.6.YÖK.2.AU.0.72.0.00-47 / 480 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Elif MERAL' in “Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilimler Dersine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenleri Açısından İncelenmesi” konulu anket uygulaması için Valilik Makamından alınan onay ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mehmet GÖK
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKİ:
Onay (1 adet)

Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı	
KAYIT	Tarih: 14.02.2013
	Sayı: 421
	
YERİ	Tarih: 14.02.2013
	

Yönetim Cad. Valilik Binası Kat:4 Yakutiye ERZURUM
Ayrıntılı bilgi için irtibat : Gökşin SEZGİNER Şef
Telefon : (0442) 234 48 00 -140 Faks : (0442) 235 10 32
e-posta : Elektronik Ağ : <http://erzurum.meb.gov.tr>

EĞİTİMDE REFORM
**Daha aydınlık
gelecek!**

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Adı Soyadı : Elif Meral
Doğum Yeri ve Tarihi : Erzurum / 15. 03. 1985

Eğitim Durumu

Lisans : Atatürk Üniversitesi / 2006-2010
Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Yüksek Lisans : Atatürk Üniversitesi / 2010
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Eğitimi